

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. liepos 29 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Aplinka – Espo konvencija – Orhuso konvencija – Natūralių buveinių ir laukinės faunos ir floros apsauga – Direktyva 92/43/EEB – 6 straipsnio 3 dalis – „Projekto“ sąvoka – Poveikio konkrečiai teritorijai vertinimas – 6 straipsnio 4 dalis – „Imperatyvių viršesnio viešojo intereso pagrindų“ sąvoka – Laukinių paukščių apsauga – Direktyva 2009/147/EB – Tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimas – Direktyva 2011/92/ES – 1 straipsnio 2 dalies a punktas – „Projekto“ sąvoka – 2 straipsnio 1 dalis – 4 straipsnio 1 dalis – Poveikio aplinkai vertinimas – 2 straipsnio 4 dalis – Vertinimo netaikymas – Laipsniškas branduolinės energijos naudojimo nutraukimas – Nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias numatyta, pirma, beveik dešimčiai metų atnaujinti elektros energijos pramoninę gamybą išjungtoje atominėje elektrinėje, todėl pirminė nacionalinės teisės aktų leidėjo nustatyta elektrinės išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos joje nutraukimo data nukeliama dešimčiai metų, ir, antra, taip pat dešimčiai metų nukelti pirminį nacionalinės teisės aktų leidėjo nustatytą elektros energijos pramoninės gamybos veikiančioje elektrinėje nutraukimo terminą – Poveikio aplinkai vertinimo neatlikimas“

Byloje C-411/17

dėl *Cour constitutionnelle* (Konstitucinis Teismas, Belgija) 2017 m. birželio 22 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2017 m. liepos 7 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Inter-Environnement Wallonie ASBL,

Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL

prieš

Ministrų Tarybą,

dalyvaujant

Electrabel SA,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotoja R. Silva de Lapuerta, kolegijų pirmininkai J.-C. Bonichot (pranešėjas), A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan, T. von Danwitz, C. Toader ir C. Lycourgos, teisėjai A. Rosas, M. Ilešič, J. Malenovský, M. Safjan, D. Šváby ir C. G. Fernlund,

generalinė advokatė J. Kokott,

posėdžio sekretorė V. Giacobbo-Peyronnel, administratorė,

* Proceso kalba: prancūzų.

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2018 m. rugsėjo 10 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Inter-Environnement Wallonie ASBL* ir *Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL*, atstovaujama advokato J. Sambon,
- *Electrabel SA*, atstovaujama advokatų T. Vandenput, M. Pittie, D. Arts ir F. Tulkens,
- Belgijos vyriausybės, atstovaujamos M. Jacobs, C. Pochet ir J. Van Holm, padedamų advokatų G. Block, K. Wauters ir F. Henry,
- Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek, J. Vláčil, J. Pavliš ir L. Dvořáková,
- Vokietijos vyriausybės, iš pradžių atstovaujamos T. Henze ir D. Klebs, vėliau – D. Klebs,
- Austrijos vyriausybės, iš pradžių atstovaujamos C. Pesendorfer, vėliau – M. Oswald ir G. Hesse,
- Portugalijos vyriausybės, atstovaujamos L. Inez Fernandes, M. Figueiredo, J. Reis Silva ir L. Medeiros,
- Suomijos vyriausybės, atstovaujamos J. Heliskoski,
- Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos S. Brandon, J. Kraehling, G. Brown ir R. Fadoju, padedamų baristerio D. Blundell,
- Europos Komisijos, atstovaujamos G. Gattinara, C. Zadra, M. Noll-Ehlers, R. Tricot ir M. Patakia,

susipažinęs su 2018 m. lapkričio 29 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1991 m. vasario 25 d. Espe (Suomija) sudarytos ir 1997 m. birželio 27 d. Tarybos sprendimu Europos bendrijos vardu patvirtintos Konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (toliau – Espo konvencija) ir 1998 m. birželio 25 d. Orhuse (Danija) sudarytos ir 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124, 2005, p. 1) Bendrijos vardu patvirtintos Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (toliau – Orhuso konvencija), taip pat dėl 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102, ir klaidų ištaisymas OL L 81, 2015, p. 5), iš dalies pakeistos 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193) (toliau – Buveinių direktyva), 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7), iš dalies pakeistos Direktyva 2013/17 (toliau – Paukščių direktyva), ir 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012, p. 1, ir klaidų ištaisymas OL L 174, 2015, p. 44, toliau – PAV direktyva) išaiškinimo.

- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Inter-Environnement Wallonie ASBL* ir *Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL* ginčą su Ministrų Taryba (Belgija) dėl įstatymo, pagal kurį Belgijos Karalystė numatė, pirma, beveik dešimčiai metų atnaujinti elektros energijos pramoninę gamybą atominėje elektrinėje ir, antra, dešimčiai metų nukelti nustatytą pradinį veikiančios atominės elektrinės uždarymo ir elektros energijos pramoninės gamybos joje nutraukimo terminą.

I. Teisinis pagrindas

A. Tarptautinė teisė

1. *Espo konvencija*

- 3 Espo konvencijos 1 straipsnyje „Sąvokų apibrėžtis“ nustatyta:

„<...>

- v) „planuojama veikla“ yra bet kokia veikla arba bet koks reikšmingas veiklos pokytis, reikalaujantis priimti atsakingos institucijos sprendimą pagal tinkamas nacionalines procedūras;

<...>

- ix) „atsakinga institucija“ reiškia valstybinę instituciją arba institucijas, kurios nors Šalies skiriamas atsakingas už šios Konvencijos nuostatų vykdymą, ir instituciją arba institucijas, kurioms ta Šalis suteikia įgaliojimus priimti sprendimus, susijusius su planuojama veikla;

<...>“

- 4 Espo konvencijos 2 straipsnyje nurodyta:

„1. Šalys pavieniui ar kartu imasi visų reikiamų ir veiksmingų priemonių, kad būtų išvengta planuojamos veiklos esminio nepalankaus tarpvalstybinio poveikio aplinkai, taip pat šiam poveikiui sumažinti ir kontroliuoti.

2. Kiekviena Šalis imasi būtinų teisinių, administracinių ar kitokių priemonių šios Konvencijos nuostatomis vykdyti, atsižvelgdama į I priede išvardytas planuojamos veiklos rūšis, kurios gali sukelti esminį nepalankų tarpvalstybinį poveikį, priima poveikio aplinkai vertinimo procedūrą, kuria suteikiama galimybė dalyvauti visuomenei, rengia poveikio aplinkai vertinimo dokumentus, nurodytus II priede.

3. Poveikį sukelianti Šalis užtikrina, kad, laikantis šios Konvencijos nuostatų, poveikio aplinkai vertinimas bus atliekamas iki priimant sprendimą sankcionuoti arba pradėti planuojamą veiklą, aptartą I priede ir galinčią daryti esminį nepalankų tarpvalstybinį poveikį.

<...>

6. Pagal šios Konvencijos nuostatas poveikį sukelianti Šalis suteikia rajonų, kurie tikriausiai bus pažeisti, visuomenei galimybę dalyvauti planuojamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo atitinkamose procedūrose ir užtikrina, kad ši galimybė, suteikta poveikį patiriančios Šalies visuomenei, bus lygiavertė galimybei, suteiktai poveikį sukeliančios Šalies visuomenei.

7. Pagal šios Konvencijos nuostatas poveikio aplinkai vertinimas atliekamas ne žemesniame kaip planuojamos veiklos projektų lygyje. Esant galimybei, Šalys stengiasi taip pat panaudoti poveikio aplinkai vertinimo principus politikoje, planuose ir programose.

<...>“

5 Remiantis Espo konvencijos 3 straipsnio 8 dalimi, „suinteresuotosios šalys turi užtikrinti, kad poveikį patiriančios šalies rajonuose, kurie gali būti paveikti, visuomenė bus informuota ir turės galimybę pareikšti pastabas ar prieštaravimus dėl planuojamos veiklos ir kad šios pastabos ar prieštaravimai bus perduoti kompetentingoms poveikį sukeliančios šalies institucijoms arba tiesiogiai, arba, jei tai būtina, per poveikį sukeliančią šalį“.

6 Espo konvencijos 5 straipsnyje nurodyta:

„Poveikį sukianti Šalis, parengusi dokumentus dėl poveikio aplinkai vertinimo, nedelsdama turi surengti konsultacijas su atitinkama poveikį patiriančia Šalimi dėl planuojamos veiklos potencialaus tarpvalstybinio poveikio ir priemonių jam sumažinti arba pašalinti. Konsultacijose gali būti svarstoma:

- a) planuojamos veiklos galimos alternatyvos, tarp jų ir nuostata nesiimti jokios veiklos, ir įmanomos priemonės, kuriomis siekiama sumažinti esminį nepalankų poveikį bei vykdyti poveikio padarinių monitoringą poveikį sukeliančios Šalies lėšomis;
- b) kitos galimos tarpusavio pagalbos formos dėl planuojamos veiklos bet kokio esminio nepalankaus tarpvalstybinio poveikio sumažinimo;
- c) bet kokie kiti su planuojama veikla susiję klausimai.

Pradiniame tokių konsultacijų etape Šalys sprendžia klausimą dėl jų priimtinos trukmės. Bet kokios tokios konsultacijos gali būti vykdomos per atitinkamą bendrą instituciją, jei tokia yra.“

7 Espo konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Šalys turi užtikrinti, kad galutiniu sprendimu dėl planuojamos veiklos būtų reikiamai įvertinti planuojamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo rezultatai, įskaitant poveikio aplinkai vertinimo dokumentus, taip pat šių dokumentų pastabas [pastabas dėl šių dokumentų], gautas pagal 3 straipsnio 8 [dalį] ir 4 straipsnio 2 [dalį], ir 5 straipsnyje aptartų konsultacijų išvados“.

8 Espo konvencijos I priedo „Veiklos rūšių sąrašas“ 2 punkte konkrečiai nurodytos „atominės elektrinės ir kiti įrenginiai su branduoliniais reaktoriais“.

9 2011 m. balandžio 2 d. Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos parengtame informaciniame dokumente dėl [Espo konvencijos] taikymo veiklai, susijusiai su branduoline energija (ECE/MP.EIA/2011/5, toliau – informacinis dokumentas), kaip vieni iš svarbių pakeitimų, kuriems taikomi Espo konvencijos reikalavimai, minimi, „pavyzdžiui, 25 % išsaugęs radioaktyviųjų atliekų iš įrenginių (ne vien tik iš atominų elektrinių) susidarymas ar saugojimas“, ar „įrenginio naudojimo trukmės pailginimas“.

10 To paties dokumento turinio santraukoje aiškiai nurodyta:

„Šiame pranešime siekiama atspindėti skirtingus, o kartais priešingus požiūrius į [Espo konvencijos] taikymą veiklai, susijusiai su branduoline energija, ypač su atominėmis elektrinėmis. Šis pranešimas nėra gairės: juo labiau siekiama paskatinti apsvarstyti esminius klausimus per apskritojo stalo diskusijas, skirtas su branduoline energija susijusiems projektams ir vyksiančias per penktąjį [Espo konvencijos] šalių susitikimą.

Šis pranešimas nebūtinai atitinka Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos ar sekretoriato nuomonę.“

- 11 Iš įgaliojimų parengti Rekomendacijas dėl gerosios praktikos taikant [Espo] konvenciją veiklai, susijusiai su branduoline energija, kurios 2017 m. birželio 13–16 d. buvo patvirtintos per septintąjį Espo konvencijos šalių susitikimą (Minskas, Baltarusija), matyti, kad šio dokumento paskirtis – „aprašyti gerąją praktiką, kuria vadovaujama vertinant poveikį aplinkai ir kuri taikoma su branduoline energija susijusiai veiklai“.
- 12 Be to, pačiuose įgaliojimuose nurodyta, kad per pirminį patikrinimą turi būti nustatyta, ar branduolinė veikla ir reikšmingi jos pakeitimai patenka į Espo konvencijos taikymo sritį. Įgaliojimuose patikslinta, kad šis patikrinimas „apima svarstymus dėl licencijos pratęsimo, atnaujinimo ir suaktualinimo (pvz., eksploatacijos laiko pratęsimo), kaip antai susijusius su labai padidėjusiu radioaktyviųjų atliekų iš įrenginių (ne vien tik iš atominių elektrinių) susidarymo kiekiu arba jų susidarymu / gabenimu / saugojimu ir eksploatacijos nutraukimu“.

2. Orhuso konvencija

- 13 Pagal Orhuso konvencijos 2 straipsnio 2 dalį šioje nuostatoje apibrėžta „valstybės institucijos“ sąvoka „neapima <...> įstatymų leidybos institucijų“.
- 14 Orhuso konvencijos 6 straipsnio „Visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus dėl konkrečios veiklos“ 1 ir 4 dalyse nustatyta:

„1. [Kiekviena Šalis]:

- a) taiko šio straipsnio nuostatas, susijusias su sprendimais[, kai sprendžia] dėl leidimų planuojamos veiklos rūšims, išvardytoms I priede, išdavimo tikslingumo;
- b) vadovaudamasi nacionaliniais įstatymais, taip pat taiko šio straipsnio nuostatas, susijusias su sprendimais[, kai sprendžia] dėl planuojamų veiklos rūšių, neišvardytų I priede, bet galinčių turėti didelį poveikį aplinkai. Šiam tikslui Šalys nustato, ar tokiai planuojamai veiklos rūšiai bus taikomos šios nuostatos;

<...>

4. Kiekviena Šalis užtikrina visuomenės dalyvavimą jau pradiniam etape, kai yra visos galimybės svarstyti įvairius variantus ir kai galima užtikrinti veiksmingą visuomenės dalyvavimą.“

- 15 Orhuso konvencijos I priedo „6 straipsnio 1 dalies a punkte nurodytų veiklos rūšių sąrašas“ 1 punkto penktoje įtraukoje minimos „atominės jėgainės ir kiti atominiai reaktoriai, įskaitant tokių jėgainių ar reaktorių demontavimą arba uždarymą“.
- 16 Šio priedo 22 punkte nurodyta:

„Bet kokiam veiklos pakeitimui arba išplėtimui, kai toks pakeitimas arba išplėtimas atitinka šiame priede nustatytus kriterijus / slenkstines vertes, taikomas šios Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies a punktas. Bet kokiam kitam veiklos rūšies pakeitimui arba išplėtimui taikomas šios Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies b punktas.“

- 17 Maastrichto rekomendacijos dėl priemonių paskatinti veiksmingą visuomenės dalyvavimą priimančią sprendimus aplinkosaugos srityje buvo patvirtintos per penktąjį Orhuso konvencijos šalių susitikimą [Maastrichte (Nyderlandai) 2014 m. birželio 30 d.–liepos 1 d.]. Rekomendacijų dalyje „Santrauka“ nurodyta, kad jos, nors ir nėra „nei privalomos, nei išsamios“, nubrėžia „tiksliai [Orhuso konvencijos] 6, 7 ir 8 straipsnių taikymo gaires“.

B. Sąjungos teisė

1. Buveinių direktyva

- 18 Buveinių direktyvos 2 straipsnio 2 dalyje nurodyta:

„Priemonės, kurių imamasi pagal šią direktyvą, turi palaikyti ar atstatyti [atkurti] palankią Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros rūšių apsaugos būklę.“

- 19 Šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„[„]Natura 2000[“] pavadinimu kuriamas vieningas specialių saugomų teritorijų Europos ekologinis tinklas. Šis tinklas, sudarytas iš teritorijų, kuriose yra į I priedą įrašyti natūralių buveinių tipai ir į II priedą įrašytų rūšių buveinės, sudaro galimybę palaikyti, o kur reikia ir atstatyti [atkurti] iki palankios apsaugos būklės natūralių buveinių tipus ir rūšių buveines jų natūraliame paplitimo areale.“

Į [„]Natura 2000[“] tinklą įeina specialios apsaugos teritorijos, kurias valstybės narės klasifikuoja pagal [1979 m. balandžio 2 d.] Direktyvą 79/409/EEB [dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 103, 1979, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 98)].“

- 20 Buveinių direktyvos 6 straipsnyje nustatyta:

„1. Specialioms saugomoms teritorijoms valstybės narės nustato būtinas apsaugos priemones, tarp jų, jei reikia, atitinkamus tvarkymo planus, parengtus specialiai šioms teritorijoms ar integruotus į kitus plėtros planus, ir atitinkamas įstatymais nustatytas, administracines arba sutartyje numatytas priemones, kurios atitinka teritorijoje esančių į I priedą įtrauktų natūralių buveinių tipų ir į II priedą įtrauktų rūšių ekologinius reikalavimus.“

2. Valstybės narės imasi reikiamų priemonių, siekdamos specialiose saugomose teritorijose išvengti natūralių buveinių ir rūšių buveinių blogėjimo, rūšių, kurių apsaugai buvo įsteigtos specialios saugomos teritorijos, trikdyto, jei toks trikdymas galėtų būti reikšmingas šios direktyvos tikslų atžvilgiu.“

3. Bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtiniams teritorijos tvarkymui, bet galintiems ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas [tinkamas] jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas [atsižvelgiant į tos teritorijos apsaugos tikslus]. Atsižvelgiant į poveikio teritorijai įvertinimo išvada ir remiantis 4 dalies nuostatomis, kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisum[o] ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę.“

4. Jei, nepaisant poveikio teritorijai neigiamo įvertinimo ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, šis planas ar projektas vis dėlto privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių svarbesnio viešojo intereso priežasčių [imperatyvių viršesnio viešojo intereso pagrindų], tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram [„]Natura 2000[“] vientisumui apsaugoti. Apie patvirtintas kompensacines priemones ji praneša Komisijai.“

Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetas natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetas rūšis, vieninteliai argumentai, kuriuos galima pateikti, yra argumentai, susiję su žmonių sveikata ar sauga, su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis arba kitomis, Komisijos nuomone, įpareigojančiomis priemonėmis neatsižvelgti į visuomenės interesus [kitais, Komisijos nuomone, imperatyviais viršesnio viešojo intereso pagrindais].“

21 Buveinių direktyvos 7 straipsnyje nurodyta:

„Šios direktyvos 6 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse nustatyti įpareigojimai pakeičia bet kuriuos Direktyvos [79/409] 4 straipsnio 4 dalies pirmame sakinyje nustatytus įpareigojimus teritorijoms, atrinktoms pagal 4 straipsnio 1 dalį arba panašiai pripažintoms pagal jos 4 straipsnio 2 dalį, nuo šios direktyvos įgyvendinimo datos arba nuo valstybės narės atlikto atrinkimo arba pripažinimo datos pagal Direktyvą [79/409], jei pastaroji data yra vėlesnė.“

2. Paukščių direktyva

22 Minėtos direktyvos 2 straipsnyje nurodyta:

„Valstybės narės imasi reikiamų priemonių [visų] 1 straipsnyje nurodytų paukščių rūšių populiacijoms palaikyti tokiu lygiu, kuris visų pirma atitiktų ekologinius, mokslinius ir kultūrinius reikalavimus, derinant juos su ekonominiais ir rekreaciniais reikalavimais, arba šių rūšių populiacijoms priartinti prie tokio lygio.“

23 Šios direktyvos 3 straipsnyje numatyta:

„1. Atsižvelgdamos į 2 straipsnyje minėtus reikalavimus, valstybės narės imasi reikiamų priemonių išsaugoti, palaikyti ar atkurti pakankamą buveinių įvairovę ir plotą visoms 1 straipsnyje nurodytoms paukščių rūšims.

2. Biotopams ir buveinėms išsaugoti, palaikyti ir atkurti taikomos šios pagrindinės priemonės:

- a) saugomų teritorijų steigimas,
- b) buveinių saugomose teritorijose ir už jų ribų priežiūra ir tvarkymas pagal ekologinius reikalavimus;
- c) sunaikintų biotopų atkūrimas;
- d) biotopų kūrimas.“

24 Šios direktyvos 4 straipsnyje nurodyta:

„1. Siekiant užtikrinti, kad I priede minimos rūšys savo paplitimo areale išliktų ir veistųsi, jų buveinėms taikomos specialios apsaugos priemonės.

<...>

2. Valstybės narės panašias priemones taiko nuolatos aptinkamoms I priede nenurodytoms migruojančioms rūšims, atsižvelgiant į jų apsaugos poreikį geografiniame jūros ir sausumos plote, kuriame taikoma ši direktyva, jų veisimosi, šėrimosi ir žiemojimo bei poilsio teritorijų, esančių jų migracijos kelyje, atžvilgiu. <...>

<...>

4. 1 ir 2 dalyse nurodytose apsaugos teritorijose valstybės narės imasi atitinkamų priemonių, kad būtų išvengta buveinių taršos ar pažeidimo arba bet kokio paukščių trikdymo, jei tai galėtų būti reikšminga atsižvelgiant į šio straipsnio tikslus. Valstybės narės taip pat stengiasi išvengti buveinių taršos ar pažeidimo už šių saugomų teritorijų ribų.“

25 Kaip matyti iš Paukščių direktyvos 18 straipsnio pirmos pastraipos, ja buvo panaikinta Direktyva 79/409. Šio 18 straipsnio antroje pastraipoje patikslinta, kad nuorodos į panaikintą direktyvą laikomos nuorodomis į Paukščių direktyvą ir aiškinamos pagal jos VII priede pateiktą atitikties lentelę.

3. PAV direktyva

26 PAV direktyvos 1, 15, 18–20 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(1) 1985 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 85/337/EEB (OL L 175, 1985, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248) dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo buvo keletą kartų iš esmės keičiama. Siekiant aiškumo ir racionalumo minėta direktyva turėtų būti kodifikuota;

<...>

(15) pageidautina nustatyti stiprinančio poveikio aplinkai vertinimo nuostatas tarpvalstybinio mastu ir atsižvelgti į plėtrą [raidą] tarptautiniu lygiu. 1991 m. vasario 25 d. Europos bendrija pasirašė ir 1997 m. birželio 24 d. ratifikavo [Espo konvenciją];

<...>

(18) Europos bendrija pasirašė [Orhuso konvenciją] 1998 m. birželio 25 d. ir ją ratifikavo 2005 m. vasario 17 d.;

(19) vienas iš Orhuso konvencijos tikslų – siekimas užtikrinti visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais teises, kad būtų geriau saugoma teisė gyventi aplinkoje, tinkamoje žmonių sveikatai ir gerovei;

(20) Orhuso konvencijos 6 straipsnis nustato visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus dėl konkrečių veiklos rūšių, išvardytų prie jos pridedamame [I] priede ir ten neišvardytų veiklos rūšių, kurios gali turėti didelį poveikį aplinkai.“

27 Šios direktyvos 1 straipsnio 2 ir 4 dalyse nustatyta:

„2. Šioje direktyvoje vartojamų sąvokų apibrėžtys:

a) projektas:

- statybos darbai bei kitų objektų ar veiklos planų įgyvendinimas,
- kitokie įsikišimai į natūralią aplinką ir gamtovaizdį, įskaitant mineralinių išteklių gavybą;

b) užsakovas – pareiškėjas, prašantis leidimo vykdyti privatų projektą, arba valstybės institucija, kuri projektą inicijuoja;

c) sutikimas dėl planuojamos veiklos – kompetentingos institucijos sprendimas, kuris suteikia užsakovui teisę įgyvendinti projektą;

<...>

4. Ši direktyva netaikoma projektams, kurių detalės priimamos konkrečiais nacionaliniais teisės aktais [specialiais nacionaliniais teisėkūros aktais], nes šios direktyvos tikslai, įskaitant dėl informacijos pateikimo, yra įgyvendinami per įstatymų leidybos procesą.“

28 Minėtos direktyvos 2 straipsnio 1 ir 4 dalyse numatyta:

„1. Valstybės narės imasi visų priemonių, reikalingų užtikrinti, jog prieš duodant sutikimą projektams, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, be kita ko, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, bus reikalaujama sutikimo planuojamai veiklai ir poveikio aplinkai vertinimo. Tie projektai apibrėžti 4 straipsnyje.

<...>

4. Nepažeisdamos 7 straipsnio, valstybės narės gali išimtiniais atvejais netaikyti šios direktyvos nuostatų konkrečioms projektams ar jų dalims.

Tokiu atveju valstybės narės:

- a) svarsto, ar būtų tinkama kita vertinimo forma;
- b) supažindina suinteresuotą visuomenę su informacija, gauta naudojant kitas a punkte nurodytas vertinimo formas, informacija apie sprendimu suteiktą išimtį – procedūros netaikymą ir netaikymo motyvus;
- c) prieš duodamos sutikimą, informuoja Komisiją apie priežastis, pateisinančias padarytą išimtį, ir, kur taikoma, pateikia jai informaciją, kurią gavo tos valstybės gyventojai.

Komisija nedelsiant siunčia gautus dokumentus kitoms valstybėms narėms.

Komisija kasmet atsiskaito Europos Parlamentui ir Tarybai apie šios dalies taikymą.“

29 Tos pačios direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Remiantis 2 straipsnio 4 dalimi, I priede išvardyti projektai turi būti vertinami pagal 5–10 straipsnius.

2. Remdamosi 2 straipsnio 4 dalimi, valstybės narės nusprendžia, ar projektai, išvardyti II priede, turi būti vertinami pagal 5–10 straipsnius. Valstybės narės tai nusprendžia:

- a) išnagrinėjusios kiekvieną atvejį

arba

- b) pagal valstybės narės nustatytas ribas ar kriterijus.

Valstybės narės gali apsispręsti naudoti abi a ir b punktuose nurodytas procedūras.“

30 PAV direktyvos 5 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad tais atvejais, kai pagal šios direktyvos 4 straipsnį turi būti vertinamas projektų poveikis aplinkai, užsakovas privalo pateikti bent šią informaciją: projekto aprašymą, apibūdinamas projekto vietą, koncepciją ir dydį; numatytų priemonių, skirtų išvengti, sušvelninti ar atitaisyti reikšmingo neigiamo poveikio pasekmes, aprašymą; duomenis, reikalingus

galimam pagrindiniam projekto poveikiui aplinkai nustatyti ir įvertinti; pagrindinių užsakovo išnagrinėtų alternatyvų aprašymą, taip pat argumentuotą jo pasirinkimo priežasčių paaiškinimą, atsižvelgiant į poveikį aplinkai; šios įvairios informacijos netechninio pobūdžio santrauką.

31 Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nurodyta:

„Jeigu valstybė narė žino, kad koks nors projektas gali turėti didelį poveikį kitos valstybės narės aplinkai, arba jeigu valstybė narė, kurios aplinka gali patirti tokį poveikį, to prašo, valstybė narė, kurios teritorijoje tą projektą ketinama įgyvendinti, kuo skubiau ir ne vėliau kaip tuo metu, kai ji informuoja savo visuomenę, siūncia tai poveikį galinčiai patirti valstybei narei, *inter alia*:

- a) projekto aprašymą kartu su visa turima informacija apie galimą to projekto tarpvalstybinį poveikį;
- b) informaciją apie numatomo priimti sprendimo pobūdį.“

32 Minėtos direktyvos I priedo „4 straipsnio 1 dalyje nurodyti projektai“ 2 punkto b papunktyje minimos „atominės elektrinės bei kiti įrengimai su atominiais reaktoriais, įskaitant tokių elektrinių ir įrengimų demontavimą ar uždarymą“.

33 Minėto I priedo 24 punkte nurodytas „[k]iekvienas šiame priede išvardytų projektų pakeitimas ar išplėtimas tais atvejais, kai pats toks pakeitimas ar išplėtimas atitinka šiame priede nustatytus ribinius dydžius, jei jie yra nustatyti“.

34 PAV direktyvos II priedo 13 punkto a papunktyje minimas „[b]et kurių I ir šiame priede išvardytų ir jau įgyvendintų, įgyvendinamų ar leistų įgyvendinti projektų pakeitimas ar išplėtimas, galintis daryti reikšmingą neigiamą poveikį aplinkai (pakeitimas ar išplėtimas, neįtrauktas į I priedą)“.

C. Belgijos teisė

1. 2003 m. sausio 31 d. įstatymas

35 2003 m. sausio 31 d. *Loi sur la sortie progressive de l'énergie nucléaire à des fins de production industrielle d'électricité* (Įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo elektros energijos pramoninės gamybos tikslais, 2003 m. vasario 28 d. *Moniteur belge*, p. 9879, toliau – 2003 m. sausio 31 d. įstatymas) buvo nustatytas elektros energijos pramoninės gamybos naudojant branduolinio kuro dalijimąsi atominėse elektrinėse laipsniško nutraukimo tvarkaraštis.

36 Šio įstatymo 2 straipsnyje nurodyta:

„Šiame įstatyme vartojamų sąvokų apibrėžtys:

1° „pramoninės veiklos pradžios data“: elektros gamintojo, konstruktorių ir projektavimo skyriaus formalus susitarimo, kuriuo užbaigiamas projekto etapas ir pradamas gamybos etapas, data; egzistuojančioms elektrinėms tai yra:

- „Doel 1“: 1975 m. vasario 15 d.,
- „Doel 2“: 1975 m. gruodžio 1 d.,
- „Doel 3“: 1982 m. spalio 1 d.,
- „Doel 4“: 1985 m. liepos 1 d.,

- „Tihange 1“: 1975 m. spalio 1 d.,
- „Tihange 2“: 1983 m. vasario 1 d.,
- „Tihange 3“: 1985 m. rugsėjo 1 d.

<...>“

37 Minėto įstatymo pradinės redakcijos 4 straipsnyje buvo numatyta:

„§ 1. Atominės elektrinės, skirtos elektros energijos pramoninei gamybai naudojant branduolinio kuro dalijimąsi, išjungiamos praėjus 40 metų nuo jų pramoninės veiklos pradžios ir nuo šio momento jos nebegali gaminti elektros energijos.

§ 2. Visų individualių eksploatavimo ir elektros energijos pramoninės gamybos naudojant branduolinio kuro dalijimąsi leidimų, Karaliaus išduotų neribotam laikui, <...> galiojimas baigiasi praėjus 40 metų nuo atitinkamo gamybos įrenginio pramoninės veiklos pradžios.“

38 Šio įstatymo 9 straipsnyje nustatyta:

„Kilus grėsmei elektros energijos tiekimo saugumui, Karalius gali Ministrų Taryboje apsvaistytu dekretu, priimtu gavus Elektros ir dujų reguliavimo komisijos nuomonę, nepažeisdamas šio įstatymo 3–7 straipsnių, imtis reikiamų priemonių, išskyrus nenugalimos jėgos atvejus. Toje nuomonėje, be kita ko, aptariamas gamybos kainų raidos poveikis tiekimo saugumui.“

2. 2015 m. birželio 28 d. įstatymas

39 2015 m. birželio 28 d. Įstatymas, kuriuo iš dalies pakeistas 2003 m. sausio 31 d. Įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo elektros energijos pramoninės gamybos tikslais (2015 m. liepos 6 d. *Moniteur belge*, p. 44423, toliau – 2015 m. birželio 28 d. įstatymas), įsigaliojo 2015 m. liepos 6 d.

40 2015 m. birželio 28 d. įstatymo aiškinamajame rašte, be kita ko, pabrėžiama, kad iš įvairių mokslo tyrimų matyti, jog padėtis tiekimo saugumo srityje gali būti probleminė, ir, atsižvelgdama į didelį netikrumą dėl elektrinių „Doel 3“ ir „Tihange 2“ veiklos atnaujinimo, 2015 m. planuojamo šiluminių elektrinių uždarymo ir negalėjimo artimiausiu metu į Belgijos tinklą integruoti užsienio pajėgumų, Belgijos vyriausybė 2014 m. gruodžio 18 d. nusprendė pratęsti elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ eksploataciją dešimčiai metų, tačiau šių reaktorių eksploatacija negalės būti pratęsta ilgesniam laikui nei iki 2025 m. Jame nurodyta, kad pratęsiant bus laikomasi reikalavimų, keliamų kas dešimt metų atliekamam pakartotiniam saugumo vertinimui, apimančiam visų pirma priemones, numatytas *Electrabel SA* parengtame ilgalaikės elektrinių eksploatacijos plane, kuriame išsamiai aprašytos priemonės, kurių reikia imtis pratęsus abiejų elektrinių pramoninės elektros gamybos veiklą, tai yra vadinamasis *Long Term Operation* (ilgalaikės veiklos) planas (toliau – LTO planas), pritaikytas Federalinės branduolinės kontrolės agentūros (FBKA) veiksmų planas, susijęs su atsparumo testais ir reikalingais leidimais.

- 41 2003 m. sausio 31 d. įstatymo, iš dalies pakeisto 2015 m. birželio 28 d. įstatymu, 4 straipsnyje nuo šiol nustatyta:

„Atominė elektrinė „Doel 1“ gali iš naujo gaminti elektros energiją nuo [2015 m. birželio 28 d. įstatymo] įsigaliojimo dienos. Ji išjungžiama ir nebegali gaminti elektros energijos nuo 2025 m. vasario 15 d. Kitos atominės elektrinės, skirtos elektros energijos pramoninei gamybai naudojant branduolinio kuro dalijimąsi, išjungžiamos ir nebegali gaminti elektros energijos nuo šių datų:

<...>

– „Doel 2“: 2025 m. gruodžio 1 d.“

- 42 Be to, 2015 m. birželio 28 d. įstatymu 2003 m. sausio 31 d. įstatymo 4 straipsnis buvo papildytas taip suformuluota 3 dalimi:

„Ministrų Taryboje apsvarstytu dekretu Karalius perkelią 1 dalyje elektrinėms „Doel 1“ ir „Doel 2“ nustatytą datą į 2016 m. kovo 31 d., jeigu 4/2 straipsnio 3 dalyje numatytas susitarimas nebus sudarytas vėliausiai iki 2015 m. lapkričio 30 d.“

- 43 Galiausiai 2015 m. birželio 28 d. įstatymu į 2003 m. sausio 31 d. įstatymą buvo įtrauktas taip suformuluotas 4/2 straipsnis:

„§ 1. Atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ savininkas iki 2025 m. vasario 15 d. už „Doel 1“ iki 2025 m. gruodžio 1 d. už „Doel 2“ perveda federacinei valstybei metinį mokestį už pramoninės elektros energijos gamybos naudojant branduolinio kuro dalijimąsi leidimo galiojimo pratęsimą.

<...>

§ 3. Federacinė valstybė sudaro susitarimą su atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ savininku, be kita ko, siekdama:

1° nustatyti 1 dalyje nurodyto mokesčio apskaičiavimo tvarką;

2° nustatyti kompensacijos tvarką tuo atveju, jei viena iš šalių nesilaikytų sutartinių įsipareigojimų.“

II. Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 44 Belgijos Karalystė turi septynis branduolinius reaktorius: keturis Flandrijos teritorijoje Doelyje („Doel 1“, „Doel 2“, „Doel 3“ ir „Doel 4“) ir tris Valonijos regiono teritorijoje Tihange („Tihange 1“, „Tihange 2“ ir „Tihange 3“). Šiame sprendime kiekvienas reaktorius apibrėžiamas kaip atskira atominė elektrinė.
- 45 Elektrinės „Doel 1“ ir „Doel 2“ veikia atitinkamai nuo 1975 m. vasario 15 d. ir 1975 m. gruodžio 1 d. 1974 m. Karaliaus dekretu neribotam laikui buvo suteiktas bendras leidimas jas eksploatuoti.
- 46 Pagal pirminės redakcijos 2003 m. sausio 31 d. įstatymą buvo uždrausta statyti ir eksploatuoti Belgijoje bet kokią naują atominę elektrinę ir nustatytas tvarkaraštis, pagal kurį laipsniškai nutraukiamas branduolinės energijos naudojimas nusprendžiant tam tikru momentu sustabdyti elektros energijos pramoninę gamybą visose veikiančiose elektrinėse. Tam šiame įstatyme buvo numatyta, kad individualūs eksploatacijos ir pramoninės elektros gamybos leidimai nustoja galioti praėjus 40 metų nuo atitinkamos elektrinės veiklos pradžios, o Karaliui paliekama galimybė keisti šį tvarkaraštį iškilus grėsmei tiekimo šalyje saugumui.

- 47 Vis dėlto 2013 m. gruodžio 18 d. įstatyme, iš dalies keičiančiame 2003 m. sausio 31 d. įstatymą, elektros energijos pramoninės gamybos elektrinėje „Tihange 1“, pradėjusioje veikti 1975 m. spalio 1 d., nutraukimo terminas buvo atidėtas 10 metų. Tame įstatyme buvo numatyta, kad tik elektros energijos pramoninės gamybos leidimas baigs galioti laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo tvarkaraštyje numatytą elektrinės išjungimo dieną, o eksploatacijos leidimas liks galioti, kol bus „pritaikytas“. Be to, jame buvo panaikinta Karaliaus galimybė keisti laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo tvarkaraštį, nustatytą 2003 m. sausio 31 d. įstatyme.
- 48 2014 m. gruodžio 18 d. Belgijos vyriausybė nusprendė, kad elektros energijos gamybos elektrinėse „Doel 1“ ir „Doel 2“ terminas taip pat turi būti pratęstas dešimčiai metų.
- 49 2015 m. vasario 13 d. šių abiejų elektrinių savininkas ir operatorius – *Electrabel* – pranešė FBKA apie tai, kad, vadovaujantis 2003 m. sausio 31 d. įstatyme nustatyto tvarkaraščiu, 2015 m. vasario 15 d. vidurnaktį bus išjungta elektrinė „Doel 1“ ir sustabdyta elektros energijos pramoninė gamyba joje. Buvo patikslinta, kad šis pranešimas „negalioja“, jeigu ir kai tik įsigalioja įstatymas dėl šios elektrinės veiklos pratęsimo dešimčiai metų su išlyga, kad *Electrabel* pritaris su tuo susijusioms sąlygoms.
- 50 2015 m. birželio 28 d. įstatyme buvo dar kartą pakeistas nacionalinės teisės aktų leidėjo nustatytas laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo tvarkaraštis ir pramoninės elektros gamybos elektrinėse „Doel 1“ ir „Doel 2“ nustatytas nutraukimo terminas nukeltas dešimčiai metų. Šiame įstatyme taip pat buvo numatyta, kad elektrinė „Doel 1“ vėl gali pradėti gaminti elektros energiją.
- 51 Pagal šį įstatymą abi elektrinės turi būti išjungtos ir elektrinė „Doel 1“ turi nutraukti pramoninės elektros gamybą 2025 m. vasario 15 d., o elektrinė „Doel 2“ – 2025 m. gruodžio 1 d.
- 52 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad per minėto įstatymo priėmimo procedūrą parlamento nariai buvo surengę ne vieną klausymą, tarp jų ir nacionalinės radioaktyviųjų atliekų ir prisodrintųjų daliųjų medžiagų institucijos direktoriaus, kuris nurodė, kad dešimčiai metų pratęsus elektros gamybą šiose dviejose elektrinėse gali susidaryti 350 m³ eksploatacijos atliekų.
- 53 2015 m. rugsėjo mėn. FBKA patvirtino savo sprendimą, priimtą 2015 m. rugpjūčio mėn., LTO plane operatoriaus numatytiems pakeitimams netaikyti jų poveikio aplinkai vertinimo.
- 54 Šis sprendimas buvo apskūstas *Conseil d'État* (Valstybės Taryba, Belgija).
- 55 2015 m. rugsėjo 27 d. Karaliaus dekretu buvo patikslintos elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ eksploataavimo sąlygos, nurodant, kad *Electrabel* ne vėliau kaip iki 2019 m. pabaigos turi įgyvendinti LTO planą. Šis sprendimas tai pat buvo apskūstas *Conseil d'État*.
- 56 2015 m. lapkričio 30 d. *Electrabel* ir Belgijos valstybė pasirašė susitarimą dėl maždaug 700 milijonų eurų dydžio vadinamojo atnaujinimo investicijų plano įgyvendinimo, skirto elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ eksploataavimo laikotarpiui pratęsti iki 2015 m. birželio 28 d. įstatyme numatyto termino (toliau – 2015 m. lapkričio 30 d. susitarimas).
- 57 Belgijos aplinkos apsaugos asociacijos *Inter-Environnement Wallonie* ir *Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen* pareiškė *Cour constitutionnelle* (Konstitucinis Teismas, Belgija) ieškinį dėl 2015 m. birželio 28 d. įstatymo panaikinimo. Jos iš esmės teigia, kad šis įstatymas buvo priimtas nepaisant išankstinio įvertinimo reikalavimų, nustatytų tiek Espo ir Orhuso konvencijose, tiek PAV, Buveinių ir Paukščių direktyvose.

58 Tokiomis aplinkybėmis *Cour constitutionnelle* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Espo konvencijos 2 straipsnio 1–3, 6 ir 7 dalys, 3 straipsnio 8 dalis, 5 straipsnis, 6 straipsnio 1 dalis ir I priedo 2 punktas turi būti aiškinami remiantis paaiškinimais, pateiktais Informaciniame dokumente dėl [Espo konvencijos] taikymo veiklai, susijusiai su branduoline energija, ir Rekomendacijose dėl gerosios praktikos taikant [Espo konvenciją] veiklai, susijusiai su branduoline energija?
2. Ar Espo konvencijos 1 straipsnio ix punktas, kuriuo apibrėžta „atsakinga institucija“, gali būti aiškinamas taip, kad pagal jį į minėtos konvencijos taikymo sritį nepatenka tokie teisės aktai kaip [2015 m. birželio 28 d. įstatymas] atsižvelgiant, be kita ko, į įvairius tyrimus ir klausymus, vykdytus priimant šį įstatymą?
3. a) Ar Espo konvencijos 2–6 straipsniai turi būti aiškinami kaip taikytini prieš priimant tokį teisės aktą kaip [2015 m. birželio 28 d. įstatymas], kurio 2 straipsniu atidėta atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data?
b) Ar atsakymas į a punkte nurodytą klausimą skiriasi pagal tai, ar jis susijęs su elektrine „Doel 1“, ar su elektrine „Doel 2“, atsižvelgiant į tai, kad dėl pirmosios elektrinės reikia priimti administracinius aktus, kuriais įgyvendinamas minėtas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas?
c) Ar šalies elektros energijos tiekimo saugumas gali būti laikomas imperatyviu bendrojo intereso pagrindu, leidžiančiu netaikyti Espo konvencijos 2–6 straipsnių arba sustabdyti šį taikymą?
4. Ar [Orhuso konvencijos] 2 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją į minėtos konvencijos taikymo sritį nepatenka tokie teisės aktai kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas atsižvelgiant arba neatsižvelgiant į įvairius tyrimus ir klausymus, vykdytus priimant šį įstatymą?
5. a) Ar, be kita ko, atsižvelgiant į Mastrichto rekomendacijas dėl priemonių paskatinti veiksmingą visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus aplinkosaugos srityje, Orhuso konvencijos 2 ir 6 straipsniai, siejami su jos I priedo 1 punktu, kiek tai susiję su sprendimų priėmimo procesu, kurį sudaro keli etapai, turi būti aiškinami kaip taikytini prieš priimant tokį teisės aktą kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kurio 2 straipsniu atidėta atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data?
b) Ar atsakymas į a punkte nurodytą klausimą skiriasi pagal tai, ar jis susijęs su elektrine „Doel 1“, ar su elektrine „Doel 2“, atsižvelgiant į tai, kad dėl pirmosios elektrinės reikia priimti administracinius aktus, kuriais įgyvendinamas minėtas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas?
c) Ar šalies elektros energijos tiekimo saugumas gali būti laikomas imperatyviu bendrojo intereso pagrindu, leidžiančiu netaikyti Orhuso konvencijos 2 ir 6 straipsnių arba sustabdyti šį taikymą?
6. a) Ar PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalis, siejama su jos II priedo 13 punkto a papunkčiu, prireikus aiškinama atsižvelgiant į Espo ir Orhuso konvencijas, turi būti aiškinama kaip taikytina atominės elektrinės išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos datos atidėjimui, reikalaujančiam, kaip nagrinėjamu atveju, didelių investicijų ir su atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ saugumu susijusio atnaujinimo?
b) Jeigu į a punkte nurodytą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar PAV direktyvos 2–8 straipsniai ir 11 straipsnis, taip pat I, II ir III priedai turi būti aiškinami kaip taikytini prieš priimant tokį teisės aktą kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kurio 2 straipsniu atidėta atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data?
c) Ar atsakymas į a ir b punktuose nurodytus klausimus skiriasi pagal tai, ar jis susijęs su elektrine „Doel 1“, ar su elektrine „Doel 2“, atsižvelgiant į tai, kad dėl pirmosios elektrinės reikia priimti administracinius aktus, kuriais įgyvendinamas minėtas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas?

- d) Jeigu į a punkte nurodytą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama kaip leidžianti atominės elektrinės išjungimo atidėjimui netaikyti PAV direktyvos 2–8 straipsnių ir 11 straipsnio dėl imperatyvių bendrojo intereso pagrindų, susijusių su šalies elektros energijos tiekimo saugumu?
7. Ar „specialaus teisėkūros akto“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalį, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją į minėtos direktyvos taikymo sritį nepatenka toks teisės aktas kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas atsižvelgiant, be kita ko, į įvairius tyrimus ir klausymus, kurie vykdyti priimant šį įstatymą ir kuriais gali būti pasiekti minėtos direktyvos tikslai?
8. a) Ar Buveinių direktyvos 6 straipsnis kartu su Paukščių direktyvos 3 ir 4 straipsniais, prireikus aiškinamais atsižvelgiant į PAV direktyvą ir Espo ir Orhuso konvencijas, turi būti aiškinamas kaip taikytinas atominės elektrinės išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos datos atidėjimui, reikalaujančiam, kaip nagrinėjamu atveju, didelių investicijų ir su atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ saugumu susijusio atnaujinimo?
- b) Jeigu į a punkte nurodytą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama kaip taikytina prieš priimant tokį teisės aktą kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kurio 2 straipsniu atidėta atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data?
- c) Ar atsakymas į a ir b punktuose nurodytus klausimus skiriasi pagal tai, ar jis susijęs su elektrine „Doel 1“, ar su elektrine „Doel 2“, atsižvelgiant į tai, kad dėl pirmosios elektrinės reikia priimti administracinius aktus, kuriais įgyvendinamas minėtas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas?
- d) Jeigu į a punkte nurodytą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama kaip leidžianti imperatyviais viršesnio viešojo intereso pagrindais laikyti priežastis, susijusias su šalies elektros energijos tiekimo saugumu, atsižvelgiant, be kita ko, į įvairius tyrimus ir klausymus, kurie vykdyti priimant minėtą 2015 m. birželio 28 d. įstatymą ir kuriais gali būti pasiekti minėtos direktyvos tikslai?
9. Jeigu, remdamasis atsakymais į pirmesnius prejudicinius klausimus, nacionalinis teismas turėtų nuspręsti, kad [2015 m. birželio 28 d.] įstatymu pažeidžiama viena iš pareigų pagal minėtas konvencijas ar direktyvas, o šalies elektros energijos tiekimo saugumas negalėtų būti laikomas privalomuoju bendrojo intereso pagrindu, leidžiančiu netaikyti šių pareigų, ar jis galėtų palikti galioti 2015 m. birželio 28 d. įstatymo padarinius, siekdamas išvengti teisinio nesaugumo ir suteikti galimybę įvykdyti poveikio aplinkai vertinimo ir visuomenės dalyvavimo pareigas pagal minėtas konvencijas ar direktyvas?“

III. Dėl prejudicinių klausimų

A. Dėl šeštojo ir septintojo klausimų, susijusių su PAV direktyva

1. Dėl šeštojo klausimo a–c dalių

- ⁵⁹ Šeštojo klausimo a–c dalimis, kurias reikia nagrinėti pirmiausia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto pirmą įtrauką ir 2 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad elektros energijos pramoninės gamybos išjungtoje atominėje elektrinėje atnaujinimas beveik dešimčiai metų, lemiantis nacionalinės teisės aktų leidėjo nustatytos elektrinės išjungimo ir veiklos nutraukimo pirminės datos nukėlimą dešimčiai metų, ir to paties teisės aktų leidėjo nustatyto veikiančios elektrinės išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos joje nutraukimo pirminio termino nukėlimas taip pat dešimčiai metų – t. y. priemonės, kurios apima atitinkamų elektrinių modernizavimo darbus, – yra projektas, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, ir ar prireikus šioms priemonėms ir darbams turi būti taikomas poveikio aplinkai vertinimas prieš tai, kol nacionalinės teisės aktų leidėjas priima tas priemones. Prašymą priimti

prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat kyla klausimas, kiek svarbi aplinkybė, kad norint įgyvendinti jame ginčijamas priemonės dėl vienos iš šių elektrinių reikia priimti tolesnius aktus, pavyzdžiui, išduoti naują individualų leidimą gaminti elektros energiją pramoniniams tikslams.

- 60 Kadangi PAV direktyva, remiantis jos 1 konstatuojamąja dalimi, kodifikuojama Direktyva 85/337, Teisingumo Teismo pateiktas pastarosios direktyvos nuostatų aiškinimas galioja ir PAV direktyvai tais atvejais, kai jų nuostatos yra tapačios.

a) Dėl sąvokos „projektas“, kaip ji suprantama pagal PAV direktyvą

- 61 Primintina, kad PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtintoje termino „projektas“ apibrėžties pirmoje įtraukoje numatyti statybos darbai ir kitų objektų ar veiklos planų įgyvendinimas, o antroje įtraukoje – kitoks įsikišimas į natūralią aplinką ar gamtovaizdį, įskaitant mineralinių išteklių gavybą.
- 62 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad terminas „projektas“, visų pirma, atsižvelgiant į PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto formuluotę, apima darbus ar įsikišimą, dėl kurių fiziškai keičiama vietovė (šiuo klausimu žr. 2012 m. balandžio 19 d. Sprendimo *Pro-Braine ir kt.*, C-121/11, EU:C:2012:225, 31 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 63 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar pagrindinėje byloje aptariamoms priemonėms taip kvalifikuojamos, kai joms įgyvendinti reikalingos, taigi ir yra neišvengiamai susijusios didelės investicijos ir abiejų elektrinių modernizavimo darbai.
- 64 Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad pagrindinėje byloje aptariamoms priemonėms apima plataus masto darbus elektrinėse „Doel 1“ ir „Doel 2“, skirtus joms modernizuoti ir galiojančių saugumo normų laikymuisi užtikrinti, tai rodo ir joms skiriamas 700 milijonų eurų finansinis paketas.
- 65 Remiantis sprendimu dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, 2015 m. lapkričio 30 d. susitarime numatyta įgyvendinti vadinamąjį atnaujinimo investicinį planą, kuriame šie darbai aprašyti kaip reikalingi abiejų elektrinių eksploatavimo trukmei pratęsti ir apimantys, be kita ko, FBKA patvirtintas investicijas pagal LTO planą, skirtą pasenusiems įrenginiams pakeisti ir kitiems įrenginiams modernizuoti, taip pat pakeitimus, kuriuos reikia atlikti dėl ketvirtosios periodinės saugos patikros, ir atsparumo testus, atliekamus po Fukušimos (Japonija) avarijos.
- 66 Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos visų pirma matyti, kad šie darbai turėtų, be kita ko, apimti elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ kupolinių stogų modernizavimą, panaudoto kuro saugojimo baseinų atnaujinimą, naujos siurblinės įrengimą ir cokolio pritaikymą siekiant geriau apsaugoti elektrines nuo potvynių. Šie darbai apimtų ne tik esamos struktūros pagerinimą, bet ir trijų pastatų statybą, dviejuose iš jų būtų įrengtos ventiliacijos sistemos, o trečias skirtas priešgaisrinei sistemai. Tokie darbai gali fiziškai paveikti atitinkamas vietas, kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją.
- 67 Be to, nors šie darbai minimi ne 2015 m. birželio 28 d. įstatyme, o 2015 m. lapkričio 30 d. susitarime, jie vis tiek yra glaudžiai susiję su Belgijos teisės aktų leidėjo priimtomis priemonėmis.
- 68 Dėl šių priemonių, turint galvoje jomis numatytą elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimo mastą, nebuvo galima balsuoti, jeigu Belgijos teisės aktų leidėjas prieš tai nebūtų turėjęs informacijos apie modernizavimo darbų, kuriuos apima tos priemonės, pobūdį ir techninį ir finansinį įgyvendinamumą, taip pat joms įgyvendinti reikalingas investicijas. Beje, šie modernizavimo darbai ir investicijos aiškiai minimi 2015 m. birželio 28 d. įstatymo aiškinamajame rašte ir jo parengiamuosiuose darbuose.

- 69 Be to, pažymėtina, kad šią dalykinę sąsają tarp prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme ginčijamų priemonių ir pirmesniame punkte paminėtų investicijų patvirtino aplinkybė, kad 2015 m. birželio 28 d. įstatymu į 2003 m. sausio 31 d. įstatymo 4 straipsnį buvo įtraukta 3 dalis, numatanti, kad elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ savininkui ir Belgijos valstybei vėliausiai iki 2015 m. lapkričio 30 d. nesudarius susitarimo Karalius nukels šių elektrinių išjungimo datą į 2016 m. kovo 31 d.
- 70 Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos taip pat matyti, kad abiejų elektrinių operatorius teisiškai įsipareigojo visus šiuos darbus atlikti iki 2019 m. pabaigos.
- 71 Atsižvelgiant į šiuos įvairius aspektus, tokios priemonės, kaip aptariamos pagrindinėje byloje, negali būti dirbtinai atsiejamos nuo su jomis neatsiejamai susijusių darbų, siekiant įvertinti, ar šiuo atveju kalbama apie projektą, kaip jis suprantamas pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto pirmą įtrauką. Todėl konstatuotina, kad tokios priemonės ir su jomis neatsiejamai susiję modernizavimo darbai, kartu paėmus ir su sąlyga, kad bus atliktas faktinių aplinkybių vertinimas, kurį turi atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, yra to paties projekto, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą, dalis.
- 72 Tai, kad šioms priemonėms įgyvendinti vienoje iš atitinkamų elektrinių reikia priimti tolesnius aktus, pavyzdžiui, išduoti naują individualų leidimą gaminti elektros energiją pramoniniams tikslams, negali pakeisti šios analizės.

b) Dėl būtinybės įvertinti poveikį aplinkai

- 73 Pirmiausia primintina, kad prieš duodant sutikimą dėl projektų, kaip jie suprantami pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktą, turi būti atliktas jų poveikio aplinkai įvertinimas pagal šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalį, kai jie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, be kita ko, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos.
- 74 Be to, pagal PAV direktyvos 2 straipsnio 1 dalį nereikalaujama, kad dėl bet kokio projekto, galinčio daryti reikšmingą poveikį aplinkai, būtų atliekama šioje direktyvoje numatyta vertinimo procedūra, bet reikalaujama ją atlikti tik dėl tų projektų, kurie minimi šios direktyvos 4 straipsnyje, kuris nurodo į jos I ir II prieduose išvardytus projektus (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 17 d. Sprendimo *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.*, C-275/09, EU:C:2011:154, 25 punktą).
- 75 Galiausiai, iš kartu nagrinėjamų PAV direktyvos 2 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies matyti, kad projektai, kurie patenka į šios direktyvos I priedą, pagal savo pobūdį gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai ir būtina turi būti atliekamas jų poveikio aplinkai vertinimas (kiek tai susiję su šia vertinimo pareiga, šiuo klausimu žr. 2011 m. lapkričio 24 d. Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-404/09, EU:C:2011:768, 74 punktą ir 2015 m. vasario 11 d. Sprendimo *Marktgemeinde Straßwalchen ir kt.*, C-531/13, EU:C:2015:79, 20 punktą).

1) Dėl PAV direktyvos I ir II priedų taikymo

- 76 PAV direktyvos I priedo 2 punkto b papunktyje tarp 4 straipsnio 1 dalyje nurodytų projektų, dėl kurių atliekamas vertinimas pagal minėtos direktyvos 5–10 straipsnius, minimos atominės elektrinės ir kiti įrenginiai su atominiais reaktoriais, įskaitant jų demontavimą ar uždarymą.
- 77 Taigi reikia įvertinti, ar tokioms priemonėms, kaip aptariamos pagrindinėje byloje, ir su jomis neatsiejamai susijusiems darbams gali būti taikomas PAV direktyvos I priedo 24 punktas, kuriame nurodytas „[k]iekvienas šiame priede išvardytų projektų pakeitimas ar išplėtimas tais atvejais, jei pats toks pakeitimas ar išplėtimas atitinka šiame priede nustatytus ribinius dydžius, jei jie yra nustatyti“, ar vis dėlto šios direktyvos II priedo 13 punkto a papunktis, kuriame nurodytas „[b]et kurių I ir šiame

priede išvardytų ir jau įgyvendintų, įgyvendinamų ar leistų įgyvendinti projektų pakeitimas ar išplėtimas, galintis daryti reikšmingą neigiamą poveikį aplinkai (pakeitimas ar išplėtimas, neįtrauktas į I priedą)“.

- 78 Dėl PAV direktyvos I priedo 24 punkto pasakytina, kad, kaip matyti iš jo formuluotės ir sistemos, jame minimi bet kokie projekto pakeitimai ar išplėtimai, kurie, be kita ko, dėl savo pobūdžio ar masto kaip ir pats projektas kelia panašius pavojus, kiek tai susiję su poveikiu aplinkai.
- 79 Pagrindinėje byloje aptariamos priemonės, kuriomis ilgam dešimties metų laikotarpiui pratęsiamas leidimas, iš pradžių pagal 2003 m. sausio 31 d. įstatymą suteiktas 40 metų, dviejose konkrečiose elektrinėse gaminti elektros energiją pramoniniais tikslais, kartu su dideliais renovavimo darbais, kurių prireikė dėl elektrinių senumo ir pareigos užtikrinti jų atitiktį saugumo normoms, turi būti laikomos panašaus masto, kiek tai susiję su poveikio aplinkai rizika, kaip ir pradinis minėtų elektrinių eksploatavimas.
- 80 Todėl laikytina, kad šios priemonės ir darbai patenka į PAV direktyvos I priedo 24 punkto taikymo sritį. Toks projektas dėl savo pobūdžio faktiškai gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalį, ir būtina būti atliekamas jų poveikio aplinkai vertinimas pagal minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 dalį.
- 81 Be to, kadangi elektrinės „Doel 1“ ir „Doel 2“ yra netoli Belgijos Karalystės sienos su Nyderlandų Karalyste, negali būti ginčijama, kad toks projektas taip pat gali daryti reikšmingą poveikį pastarosios valstybės narės aplinkai, kaip tai suprantama pagal tos pačios direktyvos 7 straipsnio 1 dalį.

2) Dėl laiko momento, kada turi būti atliekamas poveikio aplinkai vertinimas

- 82 PAV direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje aiškiai nurodyta, kad pagal ją reikalaujamas poveikio aplinkai vertinimas turi būti atliekamas „prieš išduodant sutikimą“ dėl projektų, kuriems jis taikomas.
- 83 Kaip Teisingumo Teismas jau yra pabrėžęs, išankstinį tokio vertinimo pobūdį pateisina būtinybė, jog priimdama sprendimus kompetentinga valdžios institucija atsižvelgtų į poveikį aplinkai esant kuo ankstesnei visų techninio planavimo ir sprendimų priėmimo procesų stadijai, nes tikslas yra užkirsti kelią taršai ar trukdžiams nuo pat pradžių, o ne vėliau bandyti kovoti su jų padariniais (2018 m. gegužės 31 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija*, C-526/16, nepaskelbtas Rink., EU:C:2018:356, 75 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 84 Taip pat pažymėtina, kad PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies c punkte terminas „sutikimas dėl planuojamos veiklos“ apibrėžtas kaip kompetentingos institucijos sprendimas, kuris suteikia užsakovui teisę įgyvendinti projektą, o tai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės turi nustatyti vadovaudamasis taikytiniais nacionalinės teisės aktais.
- 85 Be to, tuomet, kai nacionalinėje teisėje numatyta kelių etapų patvirtinimo procedūra, projekto poveikio aplinkai vertinimas iš esmės turi būti atliekamas iš karto, kai tampa įmanoma nustatyti ir įvertinti visas galimas šio projekto pasekmes aplinkai (2004 m. sausio 7 d. Sprendimo *Wells*, C-201/02, EU:C:2004:12, 52 punktą ir 2008 m. vasario 28 d. Sprendimo *Abraham ir kt.*, C-2/07, EU:C:2008:133, 26 punktą).
- 86 Todėl tuomet, kai vienas iš šių etapų yra pagrindinis sprendimas, o kitas – sprendimas dėl įgyvendinimo, kuris negali viršyti pagrindiniame sprendime nustatytų parametrų, galimos šio projekto pasekmės aplinkai turi būti nustatytos ir įvertintos vykdant su pagrindiniu sprendimu susijusią procedūrą. Tik tuo atveju, jei šios pasekmės negali būti nustatomos iki procedūros, susijusios su

sprendimu dėl įgyvendinimo, pradžios, toks vertinimas turi būti atliekamas vykdant šią procedūrą (2004 m. sausio 7 d. Sprendimo *Wells*, C-201/02, EU:C:2004:12, 52 punktą ir 2008 m. vasario 28 d. Sprendimo *Abraham ir kt.*, C-2/07, EU:C:2008:133, 26 punktą).

- 87 Nagrinėjama atveju, nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vadovaudamasis taikytiniais nacionalinės teisės aktais, turi nustatyti, ar 2015 m. birželio 28 d. įstatymas yra sutikimas, kaip tai suprantama pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies c punktą, jau šiame etape konstatuotina, kad tame įstatyme tiksliai ir besąlygiškai numatyta, pirma, atnaujinti elektros energijos pramoninę gamybą išjungtoje atominėje elektrinėje beveik dešimčiai metų, dėl to pirminė nacionalinės teisės aktų leidėjo nustatyta elektrinės išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos joje nutraukimo data nukeliama dešimčiai metų, ir, antra, taip pat dešimčiai metų nukelti pirminį nacionalinės teisės aktų leidėjo nustatytą elektros energijos pramoninės gamybos veikiančioje elektrinėje nutraukimo terminą.
- 88 Vadinasi, net jeigu šioms priemonėms įgyvendinti reikia per kompleksinę ir sureglamentuotą procedūrą, per kurią siekiama, be kita ko, užtikrinti šiai branduolinės kilmės elektros energijos pramoninei gamybai taikomų saugos ir saugumo normų laikymąsi, priimti tolesnius aktus ir jeigu šioms priemonėms visų pirma taikomas, kaip matyti iš 2015 m. birželio 28 d. įstatymo aiškinamojo rašto, išankstinis FBKA patvirtinimas, vis dėlto šios priemonės, priimtose nacionalinės teisės aktų leidėjo, apibrėžia esmines projekto charakteristikas ir *a priori* nebegali būti diskutuojamos ar kvestionuojamos.
- 89 Dėl aplinkybės, kad šiam projektui įgyvendinti reikia vienai iš atitinkamų elektrinių gauti naują individualų leidimą gaminti elektros energiją pramoniniais tikslais, pasakytina, kad ji nepateisina poveikio aplinkai vertinimo atlikimo tik po šio įstatymo priėmimo. Beje, pažymėtina, kad, sprendžiant iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytos informacijos, Belgijos parlamentui prieš šio įstatymo priėmimą buvo pranešta, jog dėl pagrindinėje byloje aptariamų priemonių gali susikaupti papildomas kiekis radioaktyviųjų atliekų (350 m³).
- 90 Be to, kaip buvo konstatuota šio sprendimo 63–71 punktuose, pagrindinėje byloje aptariamos priemonės ir su jomis neatsiejamai susiję modernizavimo darbai yra projektas, kaip jis suprantamas pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto pirmą įtrauką.
- 91 Šiomis aplinkybėmis iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad 2015 m. birželio 28 d. įstatymas laikytinas sutikimu dėl planuojamos veiklos, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalies c punktą, arba kad tai yra bent jau pirmasis sutikimo dėl aptariamo projekto procedūros etapas, kiek tai susiję jo esminėmis charakteristikomis.
- 92 Dėl klausimo, ar poveikio aplinkai vertinimas turėtų būti taikomas ir su pagrindinėje byloje aptariamomis priemonėmis neatsiejamai susijusiems darbams, pažymėtina, kad jis būtų taikomas, jeigu šiame sutikimo dėl planuojamos veiklos procedūros etape galima pakankamai nustatyti tiek šiuos darbus, tiek potencialų jų poveikį aplinkai, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Šiuo klausimu iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad, kaip jau buvo pabrėžta šio sprendimo 68 punkte, prieš priimant šį įstatymą Belgijos parlamentui buvo žinomas tiek darbų, kurių reikės dėl 2015 m. birželio 28 d. įstatyme numatytų priemonių, pobūdis, tiek kaina.
- 93 Be to, kadangi pagrindinėje byloje aptariamas projektas gali daryti reikšmingą poveikį kitos valstybės narės aplinkai, konstatuotina, kad jam taip pat turi būti taikoma tarpvalstybinio vertinimo procedūra pagal PAV direktyvos 7 straipsnį.
- 94 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į šeštojo klausimo a–c dalis atsakytina, kad PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto pirmą įtrauką, 2 straipsnio 1 dalį ir 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad elektros energijos pramoninės gamybos išjungtoje atominėje elektrinėje atnaujinimas beveik dešimčiai metų,

lemiantis nacionalinės teisės aktų leidėjo nustatytos elektrinės išjungimo ir veiklos nutraukimo pirminės datos nukėlimą dešimčiai metų, ir to paties teisės aktų leidėjo nustatyto veikiančios elektrinės išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos joje nutraukimo pirminio termino nukėlimas taip pat dešimčiai metų – t. y. priemonės, kurios apima atitinkamų elektrinių modernizavimo darbus, galinčius fiziškai paveikti vietovę, – yra projektas, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, kuriam iš principo ir su sąlyga, kad bus atliktas patikrinimas, kurį turi atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, turi būti taikomas poveikio aplinkai vertinimas iki šių priemonių priėmimo. Tai, kad tų priemonių įgyvendinimas apima tolesnių aktų priėmimą, pavyzdžiui, naujo individualaus leidimo gaminti elektros energiją pramoniniais tikslais išdavimą vienai iš atitinkamų elektrinių, šiuo klausimu neturi lemiamos reikšmės. Su minėtomis priemonėmis neatsiejamai susijusiems darbams taip pat turi būti taikomas toks vertinimas iki šių priemonių priėmimo, jeigu (o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) tuo etapu galima pakankamai nustatyti jų pobūdį ir galimą poveikį aplinkai.

2. Dėl šeštojo klausimo d dalies

- 95 Šeštojo klausimo d dalimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokiam projektui, kaip aptariamam pagrindinėje byloje, dėl priežasčių, susijusių su elektros energijos tiekimo atitinkamoje valstybėje narėje saugumu, gali būti netaikomas poveikio aplinkai vertinimas.
- 96 Remiantis PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalies pirma pastraipa, valstybės narės gali išimtiniais atvejais netaikyti šios direktyvos nuostatų konkrečioms projektams, tačiau nepažeisdamos 7 straipsnio, reglamentuojančio pareigas, tenkančias valstybei narei, kurios teritorijoje planuojama įgyvendinti projektą, galintį daryti reikšmingą poveikį kitos valstybės narės aplinkai.
- 97 Nors negalima atmesti tikimybės, kad būtinybė užtikrinti elektros energijos teikimą valstybėje narėje gali būti kvalifikuojama kaip išimtinis atvejis, kaip tai suprantama pagal PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą, galintis pateisinti poveikio aplinkai vertinimo netaikymą tam tikram projektui, vis dėlto primintina, kad šios direktyvos 2 straipsnio 4 dalies antros pastraipos a–c punktuose nustatytos specialios pareigos valstybėms narėms, kurios ketina remtis šia išimtimi.
- 98 Tokiu atveju atitinkamos valstybės narės privalo įvertinti, ar būtų tinkama kita vertinimo forma, pateikti suinteresuotajai visuomenei šia forma gautą informaciją, taip pat prieš duodant sutikimą, informuoti Komisiją apie priežastis, pateisinančias išimties suteikimą, ir, kai taikoma, pateikti jai informaciją, kurią gavo jos šalies piliečiai.
- 99 Kaip generalinė advokatė pažymėjo išvados 150 punkte, šios pareigos yra ne vien formalumai, o sąlygos, kuriomis užtikrinama, kad kuo geriau būtų pasiekti PAV direktyvos tikslai.
- 100 Nagrinėjamu atveju, nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, kaip Belgijos Karalystė laikosi minėtų pareigų, jau šiame etape galima konstatuoti, kad Komisija savo rašytinėse pastabose nurodė, jog ši valstybė narė jos neinformavo apie minėtos išimties taikymą.
- 101 Beje, pagal PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalį leidžiama projektui netaikyti poveikio aplinkai vertinimo tik jeigu pati atitinkama valstybė narė įrodo, kad grėsmė elektros energijos tiekimo saugumui, kuria ji remiasi, yra pagrįstai tikėtina ir kad šis projektas yra toks skubus, kad galima pateisinti tokio vertinimo nebuvimą. Be to, kaip buvo nurodyta šio sprendimo 96 punkte, tokia išimtis taikoma nepažeidžiant šios direktyvos 7 straipsnio, reglamentuojančio tarpvalstybinį poveikį darančių projektų vertinimą.
- 102 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į šeštojo klausimo d punktą reikia atsakyti taip, kad PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama kaip leidžianti valstybei narei netaikyti tokiam projektui, kaip aptariamam pagrindinėje byloje, poveikio aplinkai vertinimo, siekiant užtikrinti elektros energijos

tiekimo šalyje saugumą, tik jeigu ši valstybė narė įrodo, kad grėsmė tokio tiekimo saugumui yra pagrįstai tikėtina ir kad nagrinėjamas projektas yra toks skubus, kad galima pateisinti tokio vertinimo nebuvimą su sąlyga, kad laikomasi šios direktyvos 2 straipsnio 4 dalies antros pastraipos a–c punktuose numatytų pareigų. Tačiau tokia galimybė taikyti išimtį galioja nepažeidžiant pareigų, kurios atitinkamai valstybei narei tenka pagal minėtos direktyvos 7 straipsnį.

3. Dėl septintojo klausimo

- 103 Septintuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionalinės teisės aktas, kaip antai aptariamasis pagrindinėje byloje, yra specialusis nacionalinės teisėkūros aktas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, kuris pagal tą nuostatą nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį.
- 104 Šiuo klausimu primintina, kad pagal PAV 1 straipsnio 4 dalį, kuri perėmė Direktyvos 85/337 1 straipsnio 5 dalies turinį, projektas nepatenka į PAV direktyvos taikymo sritį, jeigu įvykdomos dvi sąlygos.
- 105 Pagal pirmąją sąlygą reikalaujama, kad projektas būtų priimtas specialiuoju teisėkūros aktu, kuris turėtų tokias pačias savybes kaip ir sutikimas dėl planuojamos veiklos. Konkrečiai kalbant, juo turi būti suteikta teisė užsakovui įgyvendinti projektą (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 16 d. Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 32 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 106 Be to, turi būti priimtos projekto detalės, t. y. projektas turi būti pakankamai tikslus ir galutinis, kad teisėkūros akte, lygiai kaip ir sutikime dėl planuojamos veiklos, būtų pateikti įstatymų leidėjo apsvaistinti visi projekto elementai, svarbūs poveikio aplinkai vertinimui. Teisėkūros akte turi būti patvirtinta, kad, kiek tai susiję su atitinkamu projektu, buvo pasiekti PAV direktyvos tikslai (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 16 d. Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 33 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 107 Tai reiškia, kad teisėkūros aktas negali būti laikomas aktu, kuriuo priimamos projekto detalės, kaip tai suprantama pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalį, jeigu jame nėra elementų, būtinų šio projekto poveikiui aplinkai įvertinti, arba reikia priimti kitus aktus, suteikiančius teisę užsakovui įgyvendinti projektą (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 16 d. Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 34 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 108 Pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalyje numatytą antrąją sąlygą reikalaujama, kad pagrindinis šios direktyvos tikslas, įskaitant tikslą suteikti informaciją, būtų pasiektas per teisėkūros procedūrą. Iš minėtos direktyvos 2 straipsnio 1 dalies matyti, kad jos pagrindinis tikslas – užtikrinti, kad prieš duodant sutikimą dėl projektų, kurie dėl savo pobūdžio, masto ar vietos gali turėti reikšmingą poveikį aplinkai, būtų įvertintas jų poveikis aplinkai (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 16 d. Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 35 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 109 Todėl teisės aktų leidėjas nagrinėjamo projekto priėmimo momentu turi turėti pakankamai informacijos. Šiuo klausimu iš PAV direktyvos 5 straipsnio 3 dalies matyti, kad informaciją, kurią privalo pateikti užsakovas, turi sudaryti bent projekto aprašymas su duomenimis apie jo vietą, koncepciją ir dydį, numatytų priemonių, skirtų reikšmingo neigiamo poveikio pasekmėms išvengti, sušvelninti ar, jeigu įmanoma, atitaisyti, aprašymas, duomenys, reikalingi galimam pagrindiniam projekto poveikiui aplinkai nustatyti ir įvertinti, pagrindinių užsakovo išnagrinėtų alternatyvų aprašymas, taip pat argumentuotas jo pasirinkimo priežasčių paaiškinimas, atsižvelgiant į poveikį aplinkai, ir šios įvairios informacijos netechninio pobūdžio santrauka (šiuo klausimu žr. 2011 m. spalio 18 d. Sprendimo *Boxus ir kt.*, C-128/09–C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, EU:C:2011:667, 43 punktą ir 2012 m. vasario 16 d. Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 37 punktą).

- 110 Nagrinėjama atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar buvo laikomasi šių sąlygų, atsižvelgdamas tiek į priimto teisėkūros akto turinį, tiek į visą su jo priėmimu susijusį teisėkūros procesą, ypač parengiamuosius aktus ir parlamento narių debatus (šiuo klausimu žr. 2011 m. spalio 18 d. Sprendimo *Boxus ir kt.*, C-128/09–C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, EU:C:2011:667, 47 punktą ir 2012 m. vasario 16 d. Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 41 punktą).
- 111 Atsižvelgiant į visą Teisingumo Teismui susipažinti pateiktą informaciją, vis dėlto atrodo, kad tai nebuvo padaryta.
- 112 Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mini, kad buvo atlikta tyrimų, o prieš priimant 2015 m. birželio 28 d. įstatymą vyko klausymai, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad nacionalinės teisės aktų leidėjui buvo žinoma visa šio sprendimo 109 punkte nurodyta informacija tiek dėl pagrindinėje byloje aptariamų priemonių, tiek dėl su šiomis priemonėmis neatsiejamai susijusių darbų, kurie atsakant į šeštojo klausimo a–c punktus laikyti sudarančiais tą patį projektą.
- 113 Be to, kaip matyti visų pirma iš šio sprendimo 91 punkto, toks įstatymas kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, galėtų būti tik pirmasis sutikimo dėl pagrindinėje byloje aptariamo projekto etapas, kiek tai susiję su darbais, kuriuos jis apima, todėl jis neatitiktų ir vienos iš sąlygų, reikalaujamų, kad atitinkamas projektas nepatektų į PAV direktyvos taikymo sritį pagal jos 1 straipsnio 4 dalį, t. y. kad jo detalės būtų priimtos specialiuoju teisėkūros aktu.
- 114 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į septintąjį klausimą atsakytina, kad PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionalinės teisės aktas, kaip antai aptariamasis pagrindinėje byloje, nėra specialusis nacionalinės teisėkūros aktas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, kuris pagal tą nuostatą nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį.

B. Dėl aštuntojo klausimo, susijusio su Buveinių direktyva

1. Dėl aštuntojo klausimo a–c dalių

- 115 Aštuntojo klausimo a–c dalimis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis kartu su Paukščių direktyvos 3 ir 4 straipsniais, prireikus aiškinama atsižvelgiant į PAV direktyvą, turi būti aiškinama taip, kad tokios priemonės, kaip aptariamasis pagrindinėje byloje, atsižvelgiant į modernizavimo darbus ir atitikties galiojančioms saugumo normoms užtikrinimą, kuriuos jos apima, yra planas arba projektas, kuriam taikomas vertinimas pagal šio 6 straipsnio 3 dalį, ir ar tinkamu atveju toks vertinimas turi būti atliktas prieš teisės aktų leidėjui jas priimant. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat klausia, ar šiuo aspektu reikia skirti pagal tai, ar šios priemonės yra skirtos vienai, ar kitai iš pagrindinėje byloje aptariamų elektrinių, atsižvelgiant į būtinybę dėl vienos iš jų vėliau priimti įgyvendinimo aktus, pavyzdžiui, išduoti naują individualų leidimą gaminti elektros energiją pramoniniais tikslais.

a) Pirminės pastabos

- 116 Buveinių direktyvos 6 straipsnyje valstybėms narėms nustatytos įvairios pareigos ir specialios procedūros, skirtos užtikrinti, kaip matyti iš šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalies, kad būtų palaikyta ar prireikus atkurta palanki Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos būklė, siekiant bendresnio šios direktyvos tikslo – užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį pagal ją saugomose teritorijose (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 106 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

- 117 Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje numatyta vertinimo procedūra, kuria atliekant išankstinę kontrolę siekiama užtikrinti, kad planas ar projektas, tiesiogiai nesusijęs su teritorijos tvarkymu ar jam nebūtinai, bet galintis ją reikšmingai paveikti, būtų patvirtintas, tik jeigu neigiamai nepaveiks šios teritorijos vientisumo (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 108 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija ir 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *Grace ir Sweetman*, C-164/17, EU:C:2018:593, 38 punktą).
- 118 To paties 6 straipsnio 3 dalyje išskiriami du joje numatytos vertinimo procedūros etapai.
- 119 Pirmajame etape, kuris numatytas šios nuostatos pirmame sakinyje, reikalaujama, kad valstybės narės atliktų tinkamą plano ar projekto galimo poveikio saugomai teritorijai vertinimą, jei tikėtina, kad šis planas ar projektas gali stipriai tą teritoriją paveikti. Tos pačios nuostatos antrame sakinyje numatytame antrajame etape, kuris pradedamas pabaigus minėtą tinkamą vertinimą, toks planas ar projektas patvirtinamas, tik jeigu jis neigiamai nepaveikia atitinkamos teritorijos vientisumo, su sąlyga, kad laikomasi šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalies nuostatų (2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *Grace ir Sweetman*, C-164/17, EU:C:2018:593, 32 punktą).
- 120 Be to, tinkamas plano ar projekto poveikio vertinimas reiškia, kad prieš jį patvirtinant, atsižvelgiant į geriausias mokslo žinias šioje srityje, turi būti nustatyti visi to plano ar projekto aspektai, atskirai arba kartu su kitais planais ar projektais galintys paveikti šios teritorijos apsaugos tikslus. Kompetentingos nacionalinės institucijos leidžia vykdyti veiklą tik įsitikinusios, kad ji neturės žalingo poveikio šios teritorijos vientisumui. Taip yra tuomet, kai mokslo požiūriu nekyla jokių pagrįstų abejonų, kad nebūs tokio poveikio (2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Holohan ir kt.*, C-461/17, EU:C:2018:883, 33 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 121 Be to, pasakytina, kad, kiek tai susiję su prie specialių apsaugos teritorijų priskiriamomis teritorijomis, iš Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies kylančios pareigos pakeičia, remiantis šios direktyvos 7 straipsniu, pareigas pagal Paukščių direktyvos 4 straipsnio 4 dalies pirmą sakinį nuo klasifikavimo datos pagal šią direktyvą, jei pastaroji data yra vėlesnė už Buveinių direktyvos įgyvendinimo datą (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 109 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija ir 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *Grace ir Sweetman*, C-164/17, EU:C:2018:593, 27 punktą).

b) Dėl sąvokos „projektas“, kaip ji suprantama pagal Buveinių direktyvą

- 122 Kadangi Buveinių direktyvoje 6 straipsnio 3 dalyje vartojama „projekto“ sąvoka neapibrėžta, pirmiausia reikia atsižvelgti į „projekto“ sąvoką, kaip ji suprantama pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktą (šiuo klausimu žr. 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging*, C-127/02, EU:C:2004:482, 23, 24 ir 26 punktus; 2010 m. sausio 14 d. Sprendimo *Stadt Papenburg*, C-226/08, EU:C:2010:10, 38 punktą; 2014 m. liepos 17 d. Sprendimo *Komisija / Graikija*, C-600/12, nepaskelbtas Rink., EU:C:2014:2086, 75 punktą ir 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.*, C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 60 punktą).
- 123 Be to, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad jeigu veikla patenka į PAV direktyvos taikymo sritį, ji juo labiau turi patekti į Buveinių direktyvos taikymo sritį (2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.*, C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 65 punktą).
- 124 Vadinas, jeigu veikla laikoma projektu pagal PAV direktyvą, ji gali būti projektas pagal Buveinių direktyvą (2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.*, C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 66 punktą).

- 125 Atsižvelgiant į atsakymą į šeštojo klausimo a–c punktus, laikytina, kad tokios priemonės, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, ir su jomis neatsiejamai susiję darbai yra projektas, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvą.
- 126 Toliau pažymėtina, kad sutariama, jog pagrindinėje byloje aptariamas projektas nėra susijęs su saugomos teritorijos tvarkymu ar jam būtinas.
- 127 Galiausiai primintina, kad aplinkybė, jog pasikartojanti veikla pagal nacionalinę teisę buvo leidžiama prieš įsigaliojant Buveinių direktyvai, pati savaime nekliudo šios veiklos dėl kiekvieno vėlesnio įsikišimo laikyti atskiru projektu pagal šią direktyvą, antraip būtų nuolat išvengiama šios veiklos poveikio atitinkamai teritorijai išankstinio vertinimo (šiuo klausimu žr. 2010 m. sausio 14 d. Sprendimo *Stadt Papenburg*, C-226/08, EU:C:2010:10, 41 punktą ir 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.*, C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 77 punktą).
- 128 Tuo tikslu reikia įvertinti, ar tam tikra veikla dėl savo reguliarumo, pobūdžio ar vykdymo sąlygų laikytina viena operacija ir gali būti laikoma vienu ir tuo pačiu projektu, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį (šiuo klausimu žr. 2010 m. sausio 14 d. Sprendimo *Stadt Papenburg*, C-226/08, EU:C:2010:10, 47 punktą ir 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.*, C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 78 punktą).
- 129 Taip nėra, jeigu nėra veiklos tęstinumo ir ji negali būti identifikuojama, visų pirma, kiek tai susiję su jos vykdymo vietomis ir sąlygomis (2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.*, C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 83 punktas).
- 130 Nagrinėjamu atveju, nors sutikimas dėl elektros energijos pramoninės gamybos elektrinėse „Doel 1“ ir „Doel 2“ buvo duotas neribotam laikotarpiui prieš įsigaliojant Buveinių direktyvai, vis dėlto 2003 m. sausio 31 d. įstatymu šis veiklos laikotarpis buvo apribotas iki 40 metų, t. y. elektrinės „Doel 1“ atveju iki 2015 m. vasario 15 d., o elektrinės „Doel 2“ atveju – iki 2015 m. gruodžio 1 d. Kaip pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagrindinėje byloje aptariamoms priemonėms pakeitė šį teisėkūros sprendimą, o tam, be kita ko, reikėjo iš naujo paleisti vieną iš dviejų elektrinių.
- 131 Taip pat sutariama, kad įgyvendinant šias priemones abiejų elektrinių pramoninės gamybos veikla nebus vykdoma tokiais pačiais veikimo sąlygomis, kokios buvo aprobuotos iš pradžių, bent jau dėl mokslo žinių raidos ir naujų galiojančių saugumo normų, kurios pateisina, kaip priminta šio sprendimo 64–66 punktuose, plataus masto modernizavimo darbų atlikimą. Be to, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad gamybos leidimas minėtų elektrinių operatoriui buvo suteiktas jau įsigaliojus Buveinių direktyvai po to, kai buvo padidinta jų galia.
- 132 Tai reiškia, kad tokios priemonės, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, ir su jomis neatsiejamai susiję darbai yra atskiras projektas, kuriam taikomos Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje numatytos vertinimo taisyklės.
- 133 Tai, kad nacionalinė institucija, kompetentinga patvirtinti nagrinėjamą planą ar projektą, turi teisės aktų leidėjo statusą, neturi jokios reikšmės. Priešingai, nei numatyta PAV direktyvoje, nuo Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje numatyto vertinimo negalima nukrypti motyvuojant tuo, kad institucija, kompetentinga patvirtinti nagrinėjamą projektą, yra teisės aktų leidėja (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 16 d. Sprendimo *Solvay ir kt.*, C-182/10, EU:C:2012:82, 69 punktą).

c) Dėl stipraus poveikio saugomai teritorijai pavojaus

- 134 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad atlikti Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje numatytą tinkamą plano ar projekto vertinimą reikalaujama, jeigu yra tikimybė arba pavojus, kad atitinkama teritorija bus stipriai paveikta. Atsižvelgiant visų pirma į atsargumo principą, laikoma, kad

toks pavojus yra, kai, vadovaujantis geriausiomis atitinkamos srities mokslo žiniomis, negalima atmesti galimybės, kad planas ar projektas gali pakenkti nagrinėjamos teritorijos apsaugos tikslams. Pavojus turi būti vertinamas atsižvelgiant, be kita ko, į su tokiu planu ar projektu susijusios teritorijos požymius ir specifines aplinkos sąlygas (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)*, C-441/17, EU:C:2018:255, 111 ir 112 punktus ir jame nurodytą jurisprudenciją).

- 135 Nagrinėjamu atveju, kaip matyti iš 2015 m. birželio 28 d. įstatymo parengiamųjų darbų ištraukų ir kaip išvados 24–26 punktuose pažymėjo generalinė advokatė, prie Šeldės upės pastatytos elektrinės, kurioms taikomos pagrindinėje byloje aptariamoms priemonės, yra netoli saugomų zonų, kurios pagal Buveinių ir Paukščių direktyvas įsteigtos, be kita ko, dėl šioje upėje gyvenančių saugomų žuvų ir apskritažiomenių rūšių.
- 136 Šiuo klausimu primintina, jog tai, kad projektas yra ne „Natura 2000“ teritorijoje, neatleidžia nuo pareigos laikytis Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nurodytų reikalavimų (šiuo klausimu žr. 2006 m. sausio 10 d. Sprendimo *Komisija / Vokietija*, C-98/03, EU:C:2006:3, 44 ir 51 punktus ir 2017 m. balandžio 26 d. Sprendimo *Komisija / Vokietija*, C-142/16, EU:C:2017:301, 29 punktą).
- 137 Nagrinėjamu atveju pagrindinėje byloje aptariamas projektas tiek dėl darbų, kuriuos jis apima, masto, tiek dėl jame numatytos elektros energijos pramoninės gamybos dviejose elektrinėse pratęsimo trukmės gali akivaizdžiai pakenkti netoli esančių saugomų teritorijų apsaugos tikslams bent jau dėl paties jų veikimo būdo, visų pirma dėl to, kad šaldymo sistemai iš netoli esančios upės imamas didelis vandens kiekis ir išleidžiamas didelis šio vandens kiekis, taip pat dėl jo keliamo didelio nelaimingo atsitikimo pavojaus (pagal analogiją žr. 2006 m. sausio 10 d. Sprendimo *Komisija / Vokietija*, C-98/03, EU:C:2006:3, 44 punktą ir 2017 m. balandžio 26 d. Sprendimo *Komisija / Vokietija*, C-142/16, EU:C:2017:301, 30 punktą) ir nereikia diferencijuoti pagal kiekvienos iš šių dviejų elektrinių situaciją.
- 138 Todėl toks projektas, kaip aptariamas pagrindinėje byloje, gali stipriai paveikti saugomas teritorijas, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį.
- 139 Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokios priemonės, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, ir su jomis neatsiejamai susiję darbai yra projektas, kuriam turi būti taikomas tinkamas poveikio atitinkamai teritorijai vertinimas pagal šią direktyvą ir nereikia diferencijuoti pagal tai, su kokia iš aptariamų abiejų elektrinių šios priemonės susijusios.

d) Dėl laiko momento, kada turi būti atliktas vertinimas

- 140 Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies antrame sakinyje aiškiai nurodyta, kad atlikus tinkamą vertinimą kompetentingos nacionalinės institucijos „pritaria“ projektui tik įsitikinusios, kad jis neišvengiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo, ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę.
- 141 Tai reiškia, kad toks vertinimas neišvengiamai turi būti atliktas iki šio patvirtinimo.
- 142 Beje, nors Buveinių direktyvoje neapibrėžtos sąlygos, kuriomis institucijos „pritaria“ konkrečiam projektui pagal jos 6 straipsnio 3 dalį, vis dėlto PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies c punkte vartojama „sutikimo dėl planuojamos veiklos“ sąvoka yra reikšminga siekiant apibrėžti šių terminų reikšmę.
- 143 Taigi pagal analogiją Teisingumo Teismo išvadoms dėl PAV direktyvos, kai nacionalinėje teisėje numatyta, kad patvirtinimo procedūra vyksta keliais etapais, laikytina, kad pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį reikalaujamas įvertinimas iš esmės būtų atliktas, kai tik galima pakankamai nustatyti pasekmes, kurių nagrinėjamas projektas gali turėti saugomai teritorijai.

- 144 Todėl ir dėl priežasčių, panašių į nurodytas šio sprendimo 87–91 punktuose, nacionalinės teisės aktas, kaip antai 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, turi institucijų pritarimo konkrečiam projektui, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, požymių, o aplinkybė, kad šiam projektui įgyvendinti reikalingi tolesni aktai, visų pirma vienai iš atitinkamų elektrinių reikalingas naujas individualus leidimas gaminti elektros energiją pramoniniais tikslais, negali pateisinti to, kad iki tokio teisės akto priėmimo nebuvo atliktas tinkamas šio poveikio vertinimas. Be to, dėl darbų, neatsiejamai susijusių su pagrindinėje byloje aptariamomis priemonėmis, pasakytina, kad šiame pritarimo projektui procedūros etape jiems turi būti taikomas vertinimas, jeigu galima pakankamai nustatyti jų pobūdį ir galimą poveikį saugomoms teritorijoms, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 145 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į aštuntojo klausimo a–c dalis atsakytina, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokios priemonės, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, ir modernizavimo darbai ir atitikties galiojančioms saugumo normoms užtikrinimas yra projektas, kuriam taikomas tinkamas poveikio konkrečioms saugomoms teritorijoms vertinimas. Šios priemonės turi būti vertinamos, prieš teisės aktų leidėjui jas priimant. Tai, kad minėtų priemonių įgyvendinimas apima tolesnių aktų priėmimą, pavyzdžiui, naujo individualaus leidimo gaminti elektros energiją pramoniniais tikslais išdavimą vienai iš atitinkamų elektrinių, šiuo klausimu neturi lemiamos reikšmės. Su pačiomis priemonėmis neatsiejamai susijusiems darbams taip pat turi būti taikomas toks vertinimas iki šių priemonių priėmimo, jeigu (o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) tuo etapu galima pakankamai nustatyti jų pobūdį ir galimą poveikį saugomoms teritorijoms.

2. Dėl aštuntojo klausimo d dalies

- 146 Aštuntojo klausimo d dalimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad tikslas užtikrinti elektros energijos tiekimo valstybėje narėje saugumą yra imperatyvus viršesnio viešojo intereso pagrindas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.
- 147 Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalis, kaip nuo jos 6 straipsnio 3 dalies antrame sakinyje nurodyto patvirtinimo kriterijaus nukrypti leidžianti nuostata, turi būti aiškinama siaurai ir gali būti taikoma tik po to, kai plano ar projekto poveikis buvo išanalizuotas pagal minėtos 3 dalies nuostatas (žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 189 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 148 Iš tiesų pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą, jei, nepaisant pagal šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį atlikto įvertinimo neigiamų išvadų, planą ar projektą vis dėlto reikia įgyvendinti dėl imperatyvių viršesnio viešojo intereso pagrindų, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, ir nėra alternatyvių sprendimų, atitinkama valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram „Natura 2000“ vientisumui apsaugoti (šiuo klausimu žr. 2007 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Komisija / Italija*, C-304/05, EU:C:2007:532, 81 punktą ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 190 punktą).
- 149 Be to, kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetas natūralių buveinių tipas arba prioritetinga rūšis, Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies antroje pastraipoje numatyta, kad vieninteliai argumentai, kuriuos galima pateikti, yra argumentai, susiję su žmonių sveikata ar sauga, su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis arba kitais, Komisijos nuomone, imperatyviais viršesnio viešojo intereso pagrindais.
- 150 Taigi plano ar projekto poveikio žinojimas, atsižvelgiant į su nagrinėjama teritorija susijusius apsaugos tikslus, yra būtina išankstinė sąlyga norint taikyti Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, nes, nesant šių duomenų, jokia šios nukrypti leidžiančios nuostatos taikymo sąlyga negali būti vertinama. Nagrinėjant galimus imperatyvius viršesnio viešojo intereso pagrindus ir tai, ar yra mažiau žalingų alternatyvų, iš

- tiesų reikalaujama palyginti su neigiamu poveikiu, kuris būtų padarytas minėtai teritorijai vykdant atitinkamą planą ar projektą. Be to, reikia tiksliai nustatyti šiai vietai daromą neigiamą poveikį, kad būtų galima apibrėžti galimų kompensacinių priemonių pobūdį (žr. 2007 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Komisija / Italija*, C-304/05, EU:C:2007:532, 83 punktą ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 191 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 151 Nagrinėjamu atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad aštuntojo klausimo d dalis grindžiama prielaida, kad tyrimai ir klausymai, vykdyti priimant pagrindinėje byloje aptariamas priemones, leido atlikti vertinimą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje nurodytus reikalavimus.
- 152 Neskaitant to, kad iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos nematyti, kad šie tyrimai ir klausymai leido atlikti poveikio aplinkai vertinimą pagal PAV direktyvos reikalavimus, vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas bet kuriuo atveju turėtų patikrinti, ar toks vertinimas gali būti laikomas atitinkančiu ir Buveinių direktyvos reikalavimus (pagal analogiją žr. 2011 m. rugsėjo 22 d. Sprendimo *Valčiukienė ir kt.*, C-295/10, EU:C:2011:608, 62 punktą ir 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Dimos Kropias Attikis*, C-473/14, EU:C:2015:582, 58 punktą).
- 153 Kad taip būtų, pirmiausia atsižvelgiant į geriausias šios srities mokslo žinias, turi būti nustatyti, kaip priminta šio sprendimo 120 punkte, visi atitinkamo plano ar projekto aspektai, atskirai arba kartu su kitais planais ar projektais galintys paveikti šios teritorijos apsaugos tikslus (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Komisija / Lenkija* (Belovežo giria), C-441/17, EU:C:2018:255, 113 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2018 m. liepos 25 d. Sprendimo *Grace ir Sweetman*, C-164/17, EU:C:2018:593, 40 punktą).
- 154 Prireikus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat turi patikrinti, ar tyrimų ir klausimų, vykdytų priimant pagrindinėje byloje aptariamas priemones, išvados buvo neigiamos, nes kitu atveju nereikia taikyti Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies.
- 155 Dėl klausimo, ar tikslas užtikrinti elektros energijos tiekimo valstybėje narėje saugumą yra imperatyvus viršesnio viešojo intereso pagrindas, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą, primintina, kad interesas, kuris gali pateisinti plano ar projekto įgyvendinimą, turi būti ir „viešas“, ir „viršesnis“, o tai reiškia, kad jis turi būti toks svarbus, kad jį būtų galima palyginti su šios direktyvos siekiamu tikslu apsaugoti natūralias buveines, laukinę fauną, įskaitant paukščius, ir florą (2012 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias ir kt.*, C-43/10, EU:C:2012:560, 121 punktą).
- 156 Šiuo klausimu pažymėtina, kad SESV 194 straipsnio 1 dalies b punkte energijos tiekimo saugumas Europos Sąjungoje nurodomas kaip vienas iš pagrindinių Sąjungos politikos energetikos srityje tikslų (2016 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *ANODE*, C-121/15, EU:C:2016:637, 48 punktą).
- 157 Be to, tikslas valstybėje narėje bet kuriuo metu užtikrinti elektros energijos tiekimą bet kuriuo atveju atitinka šio sprendimo 155 punkte primintas sąlygas.
- 158 Tačiau jeigu saugomoje teritorijoje, kurią gali neigiamai paveikti projektas, yra prioritetas natūralių buveinių tipas arba prioritetas rūšis, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvą, tik būtinybė užkirsti kelią realiai ir didelei grėsmei, kad atitinkamoje valstybėje narėje bus nutrauktas elektros energijos tiekimas, tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis gali būti viešojo saugumo priežastis, galinti pagal šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalies antrą pastraipą pateisinti projekto įgyvendinimą.
- 159 Todėl į aštuntojo klausimo d dalį atsakytina, kad Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą turi būti aiškinama taip, kad tikslas bet kuriuo metu užtikrinti valstybėje narėje elektros energijos tiekimo saugumą yra imperatyvus viršesnio viešojo intereso pagrindas, kaip tai suprantama

pagal šią nuostatą. Šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalies antra pastraipa turi būti aiškinama taip, kad tuomet, kai saugomoje teritorijoje, kurią gali neigiamai paveikti projektas, yra prioritetas natūralių buveinių tipas arba prioritetas rūšis, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tik būtinybė užkirsti kelią realiai ir didelei grėsmei, kad atitinkamoje valstybėje narėje bus nutrauktas elektros energijos tiekimas, tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis gali būti viešojo saugumo priežastis, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą.

C. Dėl pirmojo–trečiojo klausimų, susijusių su Espo konvencija

- 160 Pirmuoju–trečiuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Espo konvencija turi būti aiškinama taip, kad tokioms priemonėms, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, turi būti taikomas toje konvencijoje numatytas poveikio aplinkai vertinimas.
- 161 Šio sprendimo 93 punkte vis dėlto jau buvo pažymėta, kad tokios priemonės, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, yra dalis projekto, kuris gali daryti reikšmingą poveikį kitos valstybės narės aplinkai ir kuriam turi būti taikoma tarpvalstybinio poveikio vertinimo procedūra pagal PAV direktyvos, kuri, kaip matyti iš jos 15 konstatuojamosios dalies, atsižvelgia į Espo konvencijos reikalavimus, 7 straipsnį.
- 162 Todėl šiomis aplinkybėmis nereikia atsakyti į pirmąjį–trečiąjį klausimus dėl Espo konvencijos.

D. Dėl ketvirtojo ir penktojo klausimų, susijusių su Orhuso konvencija

- 163 Ketvirtuoju ir penktuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Orhuso konvencijos 6 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jame numatytas reikalavimas dėl visuomenės dalyvavimo taikomas tokioms priemonėms, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje.
- 164 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Konstitucinis Teismas šiuos klausimus užduoda, nes turi abejonių dėl to, ar šioms priemonėms taikoma PAV direktyva, kuria, kaip matyti, be kita ko, iš jos 18–20 konstatuojamųjų dalių, vis dėlto turėtų būti atsižvelgiama į Orhuso konvencijos nuostatas.
- 165 Tačiau iš atsakymų į šeštąjį ir septintąjį klausimus išplaukia, kad tokios priemonės, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, ir su jomis neatsiejamai susiję darbai yra projektas, kuriam iki jo patvirtinimo turi būti taikomas jo poveikio aplinkai vertinimas pagal PAV direktyvą.
- 166 Todėl į ketvirtąjį ir penktąjį klausimus atsakyti nereikia.

E. Dėl devintojo klausimo, susijusio su pagrindinėje byloje aptariamo įstatymo padarinių palikimu galioti

- 167 Devintuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Sąjungos teisė leidžia nacionaliniam teismui palikti galioti tokių priemonių, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, padarinius tol, kol to reikia jų galimam neteisėtumui PAV ir Buveinių direktyvų požiūriu pašalinti.
- 168 Šiuo klausimu konstatuotina, kad nors pagal PAV direktyvos 2 straipsnio 1 dalį nustatyta pareiga atlikti išankstinį toje nuostatoje nurodytų projektų vertinimą, Buveinių direktyvoje dėl projektų, kuriems pagal jos 6 straipsnio 3 dalį taikomas vertinimas, taip pat numatyta, kad valstybės narės jiems pritaria tik per atitinkamą procedūrą įsitikinusios, kad nebus neigiamai paveiktas atitinkamos teritorijos vientisumas.

- 169 Kita vertus, nei PAV, nei Buveinių direktyvoje aiškiai nenurodyta, kokių padarinių turi kilti pažeidus jose nustatytas pareigas.
- 170 Vis dėlto pagal ESS 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą lojalaus bendradarbiavimo principą valstybės narės turi panaikinti neteisėtas tokio Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes. Taigi kompetentingos nacionalinės institucijos, neviršydamos savo kompetencijos, privalo imtis visų reikiamų priemonių, kad ištaisytų padėtį, kai poveikio aplinkai vertinimas neatliktas, pavyzdžiui, panaikinti ar sustabdyti jau išduotą leidimą, kad būtų atliktas toks vertinimas (šiuo klausimu žr. 2017 m. liepos 26 d. Sprendimo *Comune di Corridonia ir kt.*, C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 35 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 171 Tokia pareiga tenka ir nacionaliniams teismams, kuriems pareikšti ieškiniai dėl nacionalinių aktų, kuriuose toks leidimas įtvirtintas. Šiuo aspektu primintina, kad procesines taisykles, taikomas tokiems ieškiniams, vadovaujantis valstybių narių procesinės autonomijos principu, turi nustatyti kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistema, tačiau su sąlyga, kad jos nėra mažiau palankios nei tos, kurios taikomos panašioms vidaus teisės situacijoms (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jų Sąjungos teisės sistemos suteiktų teisių įgyvendinimas netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, 45 punktą).
- 172 Todėl tokias bylas nagrinėjantys teismai, remdamiesi nacionaline teise, šiuo klausimu turi priimti priemones dėl projekto leidimo, priimto nesilaikant pareigos atlikti aplinkosauginį vertinimą, sustabdymo arba panaikinimo (šiuo klausimu žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne*, C-41/11, EU:C:2012:103, 46 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 173 Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad pagal Sąjungos teisę nedraudžiama, jog nacionalinėse nuostatose tam tikrais atvejais būtų leista ištaisyti jai prieštaraujančias operacijas ar neteisėtus veiksmus (2017 m. liepos 26 d. Sprendimo *Comune di Corridonia ir kt.*, C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 174 Tačiau tokiai ištaisyimo galimybei turi būti taikoma sąlyga, kad ji nesuteiks suinteresuotiesiems asmenims galimybės apeiti Sąjungos nuostatų ar jų netaikyti; be to, ši galimybė turi likti išimtinė (2017 m. liepos 26 d. Sprendimo *Comune di Corridonia ir kt.*, C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 175 Taigi tuo atveju, jei neatliktas pagal PAV direktyvą reikalaujamas projekto poveikio aplinkai vertinimas, valstybės narės turi pašalinti neteisėtas pasekmes, tačiau pagal Sąjungos teisę nedraudžiama ištaisyti padėties atliekant šį vertinimą projekto įgyvendinimo metu arba po įgyvendinimo, jeigu laikomasi dviejų sąlygų: pirma, šį sureguliuojamą leidžiančios nacionalinės taisyklės turi nesudaryti galimybės suinteresuotiesiems asmenims apeiti Sąjungos teisės taisyklių ar jų nesilaikyti ir, antra, ištaisant padėtį atliktu vertinimu turi būti atsizvelgta ne tik į būsimą šio projekto poveikį aplinkai, bet ir į tą poveikį aplinkai, kuris jau atsirado nuo jo įgyvendinimo (šiuo klausimu žr. 2017 m. liepos 26 d. Sprendimo *Comune di Corridonia ir kt.*, C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 43 punktą ir 2018 m. vasario 28 d. Sprendimo *Comune di Castibellino*, C-117/17, EU:C:2018:129, 30 punktą).
- 176 Pagal analogiją laikytina, kad esant toms pačioms sąlygoms pagal Sąjungos teisę taip pat nedraudžiama, kad toks sureguliuojamas būtų atliktas, kai nebuvo padaryta išankstinio konkretaus projekto poveikio saugomai teritorijai vertinimo, kurio reikalaujama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį.
- 177 Pridurtina, kad tik Teisingumo Teismas gali išimties tvarka ir dėl imperatyvių teisinio saugumo pagrindų laikinai sustabdyti eliminuojamąjį poveikį, kurį Sąjungos teisės norma turi jai prieštaraujantį nacionalinei teisei. Jeigu nacionaliniai teismai turėtų įgaliojimus nors ir laikinai suteikti nacionalinėms nuostatomis viršenybę prieš Sąjungos teisę, kurioms jos prieštarauja, būtų

pakenkta vienodam Sąjungos teisės taikymui (šiuo klausimu žr. 2010 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Winner Wetten*, C-409/06, EU:C:2010:503, 66 ir 67 punktus ir 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, 33 punktą).

- 178 Vis dėlto 2012 m. vasario 28 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103) 58 punkte Teisingumo Teismas taip pat yra pripažinęs, kad nacionaliniam teismui, remiantis su aplinkos apsauga susijusiu imperatyviu bendrojo intereso pagrindu, kaip buvo byloje, kurioje priimtas tas sprendimas, gali būti leidžiama išimtinai pasinaudoti nacionalinės teisės nuostata, suteikiančia jam teisę palikti galioti tam tikrus panaikinto nacionalinės teisės akto padarinius, jeigu laikomasi tame sprendime išvardytų sąlygų. Taigi iš minėto sprendimo išplaukia, kad Teisingumo Teismas siekė konkrečiu atveju ir išimties tvarka suteikti nacionaliniam teismui įgaliojimus pakeisti nacionalinės teisės nuostatos, pripažintos nesuderinama su Sąjungos teise, panaikinimo padarinius laikantis Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nustatytų sąlygų (šiuo klausimu žr. 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, 34 punktą).
- 179 Nagrinėjamu atveju pagal šio sprendimo 177 punkte nurodytą jurisprudenciją tik Teisingumo Teismas turi nustatyti sąlygas, kurioms esant išimties tvarka gali būti pateisinama palikti galioti priemonės, kaip antai aptariamose pagrindinėje byloje, padarinius dėl imperatyvių pagrindų, susijusių su elektros energijos tiekimo saugumu atitinkamoje valstybėje narėje. Šiuo aspektu pasakytina, kad tokie pagrindai gali pateisinti nacionalinių priemonių, priimtų pažeidžiant iš PAV ir Buveinių direktyvos kylančias pareigas, sukeltamų padarinių palikimą galioti tik jeigu panaikinus šias priemones arba sustabdžius jų sukeltamus padarinius kiltų reali ir didelė grėsmė, kad atitinkamoje valstybėje narėje bus nutrauktas elektros energijos tiekimas, ir tam nebūtų galima užkirsti kelio kitais būdais ar alternatyvomis, visų pirma vidaus rinkos srityje.
- 180 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar, atsižvelgiant į kitus būdus ir alternatyvas, kuriais atitinkama valstybė narė gali pasinaudoti siekdama užtikrinti elektros energijos tiekimą savo teritorijoje, tame teisme ginčijamų priemonių padarinių palikimą galioti išimties tvarka pateisina būtinybė užkirsti kelią tokiai grėsmei.
- 181 Bet kuriuo atveju tokius padarinius palikti galioti galima tik tol, kol to neišvengiamai reikia neteisėtumui pašalinti.
- 182 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į devintąjį klausimą atsakytina, kad Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas gali, jeigu tai leidžiama pagal nacionalinę teisę, išimties tvarka palikti galioti padarinius, sukeltus tokių priemonių, kaip aptariamose pagrindinėje byloje, kurios buvo priimtos pažeidžiant PAV ir Buveinių direktyvose nustatytas pareigas, jeigu tokį palikimą galioti pateisina imperatyvūs pagrindai, susiję su būtinybe užkirsti kelią realiai ir didelei grėsmei, kad atitinkamoje valstybėje bus nutrauktas elektros energijos tiekimas ir kad tam negalima užkirsti kelio kitais būdais ar alternatyvomis, visų pirma vidaus rinkos srityje. Palikti galioti minėtus padarinius galima tik tol, kol to neišvengiamai reikia tokiam neteisėtumui pašalinti.

IV. Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 183 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo 1 straipsnio 2 dalies a punkto pirmą įtrauką, 2 straipsnio 1 dalį ir 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad elektros energijos pramoninės gamybos išjungtoje atominėje elektrinėje atnaujinimas beveik dešimčiai metų, lemiantis nacionalinės teisės aktų leidėjo nustatytos elektrinės išjungimo ir veiklos nutraukimo pirminės datos nukėlimą dešimčiai metų, ir to paties teisės aktų leidėjo nustatyto veikiančios elektrinės išjungimo ir elektros energijos pramoninės gamybos joje nutraukimo pirminio termino nukėlimas taip pat dešimčiai metų – priemonės, kurios apima atitinkamų elektrinių modernizavimo darbus, galinčius fiziškai paveikti vietovę – yra projektas, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, kuriam iš principo ir su sąlyga, kad bus atliktas patikrinimas, kurį turi atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, turi būti taikomas poveikio aplinkai vertinimas iki šių priemonių priėmimo. Tai, kad tų priemonių įgyvendinimas apima tolesnių aktų priėmimą, pavyzdžiui, naujo individualaus leidimo gaminti elektros energiją pramoniniais tikslais išdavimą vienai iš atitinkamų elektrinių, šiuo klausimu neturi lemiamos reikšmės. Su minėtomis priemonėmis neatsiejamai susijusiems darbams taip pat turi būti taikomas toks vertinimas iki šių priemonių priėmimo, jeigu (o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) tuo etapu galima pakankamai nustatyti jų pobūdį ir galimą poveikį aplinkai.
2. Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama kaip leidžianti valstybei narei netaikyti tokiam projektui, kaip aptariamam pagrindinėje byloje, poveikio aplinkai vertinimo, siekiant užtikrinti elektros energijos tiekimo šalyje saugumą, tik jeigu ši valstybė narė įrodo, kad grėsmė tokio tiekimo saugumui yra pagrįstai tikėtina ir kad nagrinėjamas projektas yra toks skubus, kad galima pateisinti tokio vertinimo nebuvimą, su sąlyga, kad laikomasi šios direktyvos 2 straipsnio 4 dalies antros pastraipos a–c punktuose numatytų pareigų. Tačiau tokia galimybė taikyti išimtį galioja nepažeidžiant pareigų, kurios atitinkamai valstybei narei tenka pagal minėtos direktyvos 7 straipsnį.
3. Direktyvos 2011/92 1 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionalinės teisės aktas, kaip antai aptariamam pagrindinėje byloje, nėra specialusis nacionalinės teisėkūros aktas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, kuris pagal tą nuostatą nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį.
4. 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokios priemonės, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, ir modernizavimo darbai ir atitikties galiojančioms saugumo normoms užtikrinimas yra projektas, kuriam taikomas tinkamas poveikio konkrečioms saugomoms teritorijoms vertinimas. Šios priemonės turi būti vertinamos prieš teisės aktų leidėjui jas priimant. Tai, kad minėtų priemonių įgyvendinimas apima tolesnių aktų priėmimą, pavyzdžiui, naujo individualaus leidimo gaminti elektros energiją pramoniniais tikslais išdavimą vienai iš atitinkamų elektrinių, šiuo klausimu neturi lemiamos reikšmės. Su pačiomis priemonėmis neatsiejamai susijusiems darbams taip pat turi būti taikomas toks vertinimas iki šių priemonių priėmimo, jeigu (o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) tuo etapu galima pakankamai nustatyti jų pobūdį ir galimą poveikį saugomoms teritorijoms.
5. Direktyvos 92/43 6 straipsnio 4 dalies pirma pastraipa turi būti aiškinama taip, kad tikslas bet kuriuo metu užtikrinti valstybėje narėje elektros energijos tiekimo saugumą yra imperatyvus viršesnio viešojo intereso pagrindas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. Šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalies antra pastraipa turi būti aiškinama taip, kad tuo atveju, kai saugomoje teritorijoje, kurią gali neigiamai paveikti projektas, yra prioritetas natūralių buveinių tipas arba prioritetas rūšis, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs

teismas, tik būtinybė užkirsti kelią realiai ir didelei grėsmei, kad atitinkamoje valstybėje narėje bus nutrauktas elektros energijos tiekimas, tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis gali būti viešojo saugumo priežastis, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą.

6. Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas gali, jeigu tai leidžiama pagal nacionalinę teisę, išimties tvarka palikti galioti padarinius, sukeltus tokių priemonių, kaip aptariamoms pagrindinėje byloje, kurios buvo priimtos pažeidžiant direktyvose 2011/92 ir 92/43 nustatytas pareigas, jeigu tokį palikimą galioti pateisina imperatyvūs pagrindai, susiję su būtinybe užkirsti kelią realiai ir didelei grėsmei, kad atitinkamoje valstybėje bus nutrauktas elektros energijos tiekimas ir tam negalima užkirsti kelio kitais būdais ir alternatyvomis, visų pirma vidaus rinkos srityje. Palikti galioti minėtus padarinius galima tik tol, kol to neišvengiamai reikia tokiam neteisėtumui pašalinti.

Parašai.